

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМ.АДМІРАЛА МАКАРОВА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ГУМАНІТАРНИЙ ІНСТИТУТ
Кафедра теоретичних основ олімпійського та професійного спорту

«Допущений до захисту»

Завідувач кафедри

«___» _____ 2020 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему:

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ
У РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ**

Виконала: студентка 6541мз
групи

_____ ***Мохнацька Н.І.***

Керівник роботи:

к.н. з фіз. вих, доцент

_____ ***Бірюк С.В.***

Миколаїв – 2020 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. Історичні та сучасні аспекти формування шкільного фізичного виховання і спорту у різних країнах світу	6
1.1. Особливості формування фізичного виховання і спорту в Європейській шкільній освіті.....	6
1.2. Особливості формування шкільного фізичного виховання і спорту в Америці.....	11
1.3. Здоров'язбережувальне виховання школярів в Європейській шкільній освіті.....	17
1.4. Формування Української фізкультурної освіти на сучасному етапі....	25
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ І ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	35
2.1. Методи дослідження.....	35
2.1.1 Вивчення та аналіз науково-методичної літератури.....	35
2.1.2 Педагогічне спостереження та анкетування.....	35
2.1.3 Методи математичної статистики.....	35
2.2. Організація дослідження.....	36
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ	37
3.1. Аналіз сучасних тенденцій розвитку фізичного виховання і спорту у різних країнах світу.....	37
3.2. Проблеми інтеграції Української шкільної освіти в Європейський освітній простір.....	54
3.3. Обговорення результатів дослідження.....	65
ВИСНОВКИ	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	68
ДОДАТКИ	79

ВСТУП

Актуальність. Реформування вітчизняної системи освіти за Болонськими та світовими стандартами визначило досить гостру необхідність наукових пошуків методів оптимізації, удосконалення сучасної системи фізичного виховання учнів загальноосвітніх шкіл України. Питання реформування вимагає не калькування західних стандартів, а пошуку власного шляху, врахування досвіду передових країн світу у сфері фізичного виховання дітей та юнацтва. Важливим джерелом визначення сучасної стратегії розвитку сфери фізичного виховання в Україні є аналіз передового досвіду організації навчально-виховного процесу, дослідження закономірностей та тенденцій розвитку цієї важливої складової частини освітньої сфери на Європейському континенті та в світі загалом. Завдяки майбутньому реформуванню шкільної освіти ми даємо змогу довести її до відповідності європейських стандартів, що вкрай необхідно для України як асоційованого члена Євросоюзу.

Як відзначається в низці державних програмно-нормативних документах, європейська інтеграція України передбачає приєднання до конвенцій Ради Європи, які стосуються розвитку фізичної культури і спорту. Наголошується на необхідності проведення аналізу ефективності співпраці та визначення дієвого механізму впровадження в Україні міжнародних програм, досвіду роботи іноземних держав з розвитку зазначеної галузі.

Актуальність дослідження зумовлена цінністю досвіду країн Європи і світу в реформуванні системи фізичного виховання школярів для вдосконалення названої системи в сучасній Україні.

Тому не випадково питання організації і методики фізичного виховання в зарубіжних країнах цікавлять багатьох сучасних українських та зарубіжних фахівців, а саме: Турчик І.Х. (2005), Турчин А.І. (2003), Вільчковський Е.С. (2004), Волков Л.В. (2003), Т.Ю Круцевич (2004), О.С Куц (1995), В.М Лабскір (2003), Л.П. Сергієнко (2001), Б.М. Шиян (1999), С.И. Гуськов (2000), А.П. Зотов (2002), Д.А. Крадман (1973), Z. Krawczyk, A. Malska (1997), T. Lisicki, B. Wilk (2005), J. Pospiech (2001), Z. Jaworsky (2001) та інші.

Аналіз літературних джерел і наукових досліджень свідчить про те, що проблема даної роботи є значно актуальною для сучасного суспільства, в зв'язку з євроінтеграцією України та реформуванням національної шкільної освіти. Отже, актуальність цієї проблеми, її недостатнє висвітлення в педагогічній теорії зумовили вибір теми.

Об'єкт дослідження – система шкільного фізичного виховання і спорту у різних країнах світу.

Предмет дослідження – мета, завдання, зміст і форми фізичного виховання та спорту у різних країнах світу .

Мета – дослідити особливості організації фізичного виховання і спорту школярів у різних країнах світу, з метою пошуку шляхів удосконалення сучасної системи фізичного виховання учнів загальноосвітніх шкіл України.

Завдання:

1. Провести аналіз спеціальної літератури з проблеми сучасних тенденцій розвитку системи фізичного виховання і спорту у різних країнах світу.
2. Проаналізувати програмно-нормативні основи фізичного виховання і спорту Європейської та Американської шкільної освіти.
3. Виявити базові ідеї і принципи організації системи фізичного виховання і спорту Європейської та Американської шкільної освіти.
4. Проаналізувати сучасні тенденції інтеграції Української шкільної освіти в світовий освітній простір.

Новизна роботи полягає у здійсненні аналізу сучасного стану фізичного виховання та спорту в європейській та світовій шкільній освіті; у розкритті принципів, провідних тенденції та специфіки організації викладання предмету “Фізкультурна освіта” у країнах світу. В розробці рекомендацій щодо можливостей використання досвіду організації фізичного виховання та спорту країн світу у реформуванні шкільної освіти України на сучасному етапі.

Практична значення дослідження роботи полягає в узагальненні та поширенні інформації про шкільне фізичне виховання і спорт у країнах світу,

досвід яких може бути використаний у системі фізичного виховання школярів України.

Апробація результатів . Результати досліджень не було представлено на конференції.

Структура та обсяг магістерської роботи. Текст магістерської роботи викладений на 80 сторінках, вона складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел, який містить 49 посилань літератури, серед них 4 – зарубіжних. Цифрові дані представлено у 8 таблицях та ілюстровано 5 рисунками.

РОЗДІЛ I. Історичні та сучасні аспекти формування шкільного фізичного виховання і спорту у різних країнах світу

1.1. Особливості формування фізичного виховання і спорту в Європейській шкільній освіті.

Фізичне виховання є головним напрямом впровадження фізичної культури і становить органічну частину загального виховання, покликану забезпечити розвиток фізичних, морально-вольових, розумових здібностей та професійно-прикладних навичок людини.

Розглядаючи історичний процес виникнення, становлення та подальшого розвитку фізичної культури, необхідно подивитись на ті цілеспрямовані зусилля, яких докладали предки, що жили в різні історичні епохи, як виховували молодь, яку роль у цьому процесі відіграла фізична культура, які ігри, змагальні фізичні вправи, гігієнічні чи лікувальні рухливі засоби застосовувались у побуті та військовій підготовці. Адже протягом всієї історії людства фізична культура посідала провідне місце у його побуті, була органічною частиною національної культури. Як підкреслював відомий вчений В. Елашвілі, «...немає у світі народу, в якого б не було б своїх видів фізичних вправ і рухливих ігор, що складають один із елементів фізичного виховання...». Підтвердження цьому є наявність у світі великої кількості народних фізичних вправ та рухливих ігор, частина з яких не тільки побутує у цього народу, але й адаптувалась і розвивається на світовій арені практики фізичного виховання [28].

Питання фізичного виховання та спорту не залишалися поза увагою відомих мислителів та педагогів ще з давніх-давен. Одним з найвеличнішим з них є П'єр де Кубертен (1 января 1863 р. - 2 сентября 1937 р.) - батько Олімпійських ігор та прабатько всього сучасного спорту. Ще у досить юному віці, як тільки закінчив школу він прийняв рішення досліджувати методи освіти, прийняті в інших країнах. З усіх шляхів, які були доступні сину аристократа: змоги стати політичним діячем, побудувати військову кар'єру— він обрав шлях науки, зосередившись на освіті.

Найбільше враження справив на П'єра да Кубертена візит до Англії, де він побував у віці 20-ти років. Зокрема, переверот у світогляді Кубертена справила одна з найпрестижніших на той момент шкіл у Великобританії - Школа Регбі. Упор в освіті в цій школі був зроблений на прищеплення хлопчикам християнських цінностей і атлетичну фізичну підготовку. Заохочувалися командні ігри, включаючи названу ім'ям школи гру регбі.

Саме на фізичні вправи і звернув увагу Кубертен. Він був упевнений, що як командні ігри, так і просто фізичний розвиток не тільки приносять користь тілу, а й зміцнюють дух, вчать працювати в команді, спілкуватися, призводять думки в порядок, а також тримають хлопчиків далеко від пустопорожніх занять.

Вже наприкінці ХХ ст., він задався метою просування ідеї введення уроків фізичної культури у шкільну програму. Не дивлячись на те, що цей задум провалився, в нього з'явилась нова ціль- розвиток спорту в усьому світі [11].

Саме в Європі зародилося чимало видів спорту, які пізніше поширилися у світі. Ще наприкінці ХVІІІ - на початку ХІХ ст. в країнах утворилися національні спортивні федерації з деяких видів спорту, тоді як в інших державах вони почали створюватися лише з початку ХХ ст. З ХІХ ст. організований спорт в Європі став важливою та необхідною частиною програми фізичного виховання учнів приватних шкіл [33, 9с].

У ХVІІ-ХVІІІ ст. навіть у найбільш розвинених країнах Європи могли скластися лише початкові форми буржуазної фізичної культури. У результаті накопичення енциклопедичних знань та роботи піонерів педагогіки викладання фізичних вправ відійшло від античних зразків і звільнилося від придворних умовностей. Однак укоренити його широке впровадження крім філантропічних установ і дворянських академій не змогли навіть починання володарів освіченого абсолютизму (у Данії, Швеції, Польщі, країнах Габсбурзької імперії). Суспільний у сучасному розумінні спорт, буржуазно-національний рух на користь розвитку гімнастики та організаційно оформлене шкільне навчання фізкультури розвернулися і набули поширення у всьому світі тільки протягом

XIX століття - перших двох десятиліть XX століття. (Л. Кун "Загальна історія фізичної культури і спорту"; Москва "Веселка" 1982.) [12].

Серед різних форм напіввійськових молодіжних організацій найбільш успішним виявився створений інспектором кавалерії колоніальних військ Робертом Баден-Пауелом (1857—1942) рух бойскаутів. У ході війн проти бурів Баден-Пауел організував з дітей англійських колонізаторів ефективно діючі групи розвідників. На основі цього досвіду він створив систему іспитових вимог і бойскаутських «законів», що не тільки відповідала інтересам англійського правлячого класу, але і задовольняла потреби підростаючого покоління [16].

Усього за кілька років рух бойскаутів поширився у всьому світі, оскільки він всюди знаходив рамки, які найбільш відповідали місцевим традиціям. Наприклад, у Сполучених Штатах Америки і Канаді ідеологічною основою цього руху служила романтика піонерів дикого Заходу (сини Даніеля Боне) і війни проти індіанців, в Угорщині — мрії про тисячолітню імперію, у Японії — відродження традицій самураїв, у чехословаків і поляків — ідеї національної незалежності. В Австрії, Німеччині і Швейцарії поряд з бойскаутизмом великою популярністю в широких масах користувався також так званий рух «Перелітний птах», що був пов'язаний із одним з реформаторських напрямків у педагогіці [10]

У ряді європейських країн широку популярність придбала шкільна система фізичного виховання, розроблена австрійськими педагогами К. Гаульгофером і М. Штрайхер. Вони стверджували, що для дітей ігри і природні вправи корисніше штучних гімнастичних. Всі рекомендовані ними вправи поділялися на чотири групи: вирівнюючі (коригуючі), формують (природні гігієнічні), вправи в "досягненнях" (спортивні і туристичні) і в мистецтві руху (танці та ін). Велика увага приділялася формуванню правильної постави, зміцнення різних м'язових груп і пластиці рухів.

На заняттях за системою, розробленою австрійськими педагогами, фізичні навантаження контролювалися вимірами і спостереженнями, але в цілому система мала вузько гігієнічну спрямованість. При підборі вправ і побудові

уроку автори виходили з біологічних особливостей дитячого організму, педагогічні завдання вирішувалися слабо.

Деяко інша концепція фізичного виховання набула поширення в англосаксонських країнах, особливо в США. Її основу становила ідея компенсаційної ролі фізичної культури: її використання для поповнення недоліків у здоров'ї і фізичному розвитку дітей, викликаних урбанізацією життя і громадськими суперечностями. Прихильники цієї концепції вважали, що шкільне виховання повинно допомогти дітям придбати здоров'я, життєві звички, в тому числі до рухової активності. Учням надавалося право самим вибрати з навчального матеріалу те, що їм більше подобається. Учні об'єднувалися в групи і команди для занять обраними видами спорту і спортивних ігор, тобто в практику шкільного фізичного виховання впроваджувалися спортивні спеціалізації. Найбільшого поширення набули заняття легкою атлетикою, плаванням, веслуванням, баскетболом і бейсболом. Такий же підхід до організації фізичного виховання існував і у вищих навчальних закладах. В результаті поступово коледжі та університети стали основними центрами спортивної роботи з дітьми [27].

У 60-70-х рр. у фізкультурному русі були проведені перетворення, які сприяли демократизації управління, підвищенню значимості фізичної культури. Право громадян на фізичне виховання було закріплено в конституціях і законодавчих актах. Зміцнювалася і розширювалася матеріальна база фізкультурного руху, почалося будівництво великих спортивних споруд. Були відкриті спеціальні фізкультурні навчальні заклади, спортивні школи та інтернати; розгорнулася науково-дослідна робота. Все це сприяло перетворенню фізкультурного руху в масове явище і росту майстерності спортсменів, серед яких з'явилося багато переможців крупних міжнародних змагань та Олімпійських ігор. У великій мірі успішний розвиток фізичної культури в цих країнах забезпечувалося за рахунок міжнародної інтеграції діяльності спортивних організацій, укладалися міждержавні договори про співробітництво та обмін досвідом, проводились спільні наукові конференції, семінари тренерів,

великі спортивні заходи. У результаті до того часу, коли співдружність розпалася, в країнах, що входили до неї і обрали нині інші шляхи розвитку, фізкультурний рух досягнув високого рівня [13,с.32].

Новим напрямком в організації фізкультурно-спортивної роботи серед населення стало рух "Спорт для всіх". У 1966 р. Рада з культурного співробітництва при Європейському економічному співтоваристві рекомендувала країнам, що входять до неї, прийняти довгострокові програми розвитку масового спорту і туризму. У 1975 р. була затверджена європейська хартія "Спорт для всіх", визначено порядок діяльності урядових і неурядових органів з розвитку рекреативної фізичної культури, що включає загальнодоступні заняття ходьбою і бігом, аеробіку і атлетичну гімнастику, плавання і купання, ігри на повітрі, пристрій найпростіших відкритих змагань, походи на лижах, туристичні прогулянки та екскурсії і т.п. Промислові фірми, враховуючи інтерес населення до таких занять, налагодили випуск відповідного спортивного інвентарю та обладнання, одягу і взуття. Завдяки доступності і добре поставленої пропаганди до організованих форм фізкультурно-оздоровчої роботи вдалося залучити більшу частину дорослого населення та молоді [26].

Система фізкультурної освіти Європи формувалася та розвивалася на різних історичних етапах у тісному зв'язку з еволюцією середньої освіти загалом і характеризується високим рівнем індивідуалізації навчального процесу, незалежністю думки, суджень школярів і повнотою знань з обраного предмету. На початку реформування у кінці 80-х років минулого століття, не спостерігалось позитивних змін у фізкультурній освіті Європи: місцеве управління школами здійснювалось більше з позицій економічної вигоди, ніж практичної користі. У кінці 90-х років значне зростання якості матеріальних і людських ресурсів у фізкультурній освіті позитивно вплинуло на навчальну програму з дисципліни, розширило можливості фізкультурної освіти в школі, а працевлаштування дипломованих фахівців підвищило якість викладання і статус самого предмету, сприяло інноваційним процесам [34].

На сучасному етапі, шкільний спорт відіграє важливу роль у навчанні та вихованні учнів, оскільки вважається першою сходинкою на шляху до серйозних спортивних досягнень; високий рівень його організації розглядається як основа для майбутніх успіхів на національному та міжнародному рівнях [33].

Завданнями шкільного спорту в Європі є: надання можливості займатися спортом усім дітям незалежно від ступеня талановитості; не тільки розвиток тіла і розуму, але й формування характеру учнів; досягнення певного рівня фізичної підготовленості та оволодіння різноманітними руховими навичками, що потребує значних зусиль волі й самодисципліни [35].

1.2. Особливості формування шкільного фізичного виховання і спорту в Америці.

Освіта в США переважно державна. Вона контролюється та фінансується федеральною владою, владою окремих штатів та місцевою владою.

Безкоштовні державні школи зазвичай управляються демократично обраними шкільними радами (*school boards*), кожна з яких має юрисдикцію над шкільним округом. Усі штати поділений на шкільні округи; на чолі кожного стоїть шкільний комітет (рада), у функції якого входить розгляд всіх питань, що визначають роботу шкіл і розмір шкільного бюджету, прийом і звільнення вчителів, їх зарплата, відбір і рекомендації підручників тощо. Шкільні ради визначають шкільні програми та визначають джерела їх фінансування.

В державних школах навчається близько 85% дітей, інша частина відвідує платні приватні школи, більшість з яких мають певне релігійне спрямування.

Програми початкової та Середньої шкіл передбачають обов'язкове фізичне виховання.

Старша школа (англ. *high school*) — останній етап середньої освіти в США, який триває з 9 по 12 класи . На фізичну культуру, при цьому відводиться 1-2 роки.

Особливістю фізичного виховання в США є наявність загальнонаціональних стандартів у цій сфері, а також рекомендацій

провідних організацій з фізичної культури та спорту, які стосуються розробки шкільних програм з фізичного виховання. Кожен шкільний округ, школа, вчитель фізичного виховання повинні скласти власну програму, враховуючи положення та рекомендації урядових програм, адаптовуючи існуючі наукові теоретичні концепції до умов конкретної общини, школи або класу.

На практиці складанням шкільних програм займаються відділи освіти адміністрацій штатів, а в більшості штатів (понад 60%) програми складаються на рівні самих шкіл на основі рекомендацій провідних організацій в цій сфері.

Кількість навчального часу, що відводиться для занять фізичним вихованням, в різних штатах є приблизно такою:

- 936-1320 год. на рік – 12,2%;
- 360-780 год. на рік – 26,8 %;
- 120-270 год. на рік – 43,9 %;
- не визначено – 17,1%.

Перший етап розробки навчальної програми на місцевому рівні здійснює спеціально створена комісія, що складається з викладачів фізичного виховання, адміністратора школи, координатора навчальних програм на рівні округу, батьків. Ця комісія визначає цілі програми та спектр різновидів рухової активності, що рекомендуються в навчальних курсах для кожного класу. На другому етапі складання програми кожен викладач робить її більш спеціалізованою, такою, що відповідає потребам кожного класу, з врахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів. В 1996 році Національною асоціацією Спорту та Фізичного виховання розроблено стандарти рівня підготовленості вчителів фізичного виховання. Ці ж стандарти є критерієм для акредитації університетських програм підготовки вчителів фізичного виховання.

Серед нормативних документів у сфері освіти США слід згадати і про такі як: «Нація готова: вчителі 21 століття», «Доповідь національної комісії з викладання і майбутнього Америки», «Здоров'я нації 2010», «Національні стандарти у фізичному вихованні» та ін.

Серед позитивних аспектів ліберального підходу до формування шкільних програм з фізичного виховання можна віднести такі:

- кожна школа самостійно визначає кількість часу, що відводиться на фізичне виховання кожного класу;
- шкільний округ, школа, вчитель фізичної культури або навіть окремий клас можуть обирати види спорту і рухової активності для занять на уроках фізичної культури та факультативних заняттях;
- при складанні відповідних програм максимально враховуються такі фактори: політика відповідного штату щодо фізичного виховання; соціально-культурні, етнічні та інші особливості громади, яка проживає на відповідній території; наявна матеріально-технічна база; рівень фізичної підготовленості конкретної групи школярів;

Американська система освіти є досить заплутаною. Насамперед це пов'язано зі складною федеральною системою управління, що характерна лише для США. Кожен із п'ятидесяти штатів має власний департамент освіти, який встановлює керівні принципи для своїх шкіл. Освіта є обов'язковою для осіб до 16-18 років. Учні кожного класу отримують оцінки в кінці семестру за бальною шкалою: А (відмінно), В (вище середнього), С (середній рівень), D (нижче середнього) і F (незадовільно) []. Саме за такою системою здійснюється аналіз успішності учнів безпосередньо на уроках фізичної культури. Йдеться насамперед про оцінюванні рівня фізичної підготовленості школярів різного віку, яке проводиться на основі складання відповідних тестових нормативів [9].

Середня освіта у Сполучених Штатах Америки триває 12 років – навчаються діти віком від 6 до 18 років. Її модель має таку структуру: початкова (елементарна) школа (від 6 до 12 років); середня школа (коледж середньої освіти); старша школа (9-12 класи). Програма початкової школи (1-6 класи) включає англійську мову, літературу, математику, природознавство, суспільствознавство, трудове навчання, цикл естетичної освіти (малювання, музика, співи, ліплення), спорт і фізичне виховання, якому відводиться приблизно 1/6 частина часу, передбаченого на усї дисципліни.

Молодша середня школа (юніор хай скул – 7-9 класи) одну третину навчального часу відводить на вивчення загальної для всіх програми: англійська мова та мовленнєва культура, математика, природничі дисципліни, історія США, всесвітня історія, фізичне виховання. Решта навчального часу віддається на вивчення елективних курсів (за вибором).

Старша школа (*англ. high school*) – останній етап середньої освіти в США, який триває з 9 по 12 класи. У цій школі учні мають право вільно обирати ті чи інші навчальні дисципліни. Проте для отримання диплому вони повинні виконати мінімальні вимоги, що встановлюються шкільною радою. При цьому на фізичну культуру відводиться 1-2 уроки.

У 2009 році було проведено спеціальне дослідження тенденцій фізичної культури у середніх школах США. Воно базувалося на аналізі практики фізичного виховання у відповідних закладах [10] і включало опитування вчителів. Спектр запитань охоплював широке коло проблем фізичного виховання. На запитання «На чому акцентуються програми з фізичного виховання у вашій школі?» були отримані такі відповіді (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Приоритетні програми фізичного виховання в школах Америки

Варіанти відповідей	Початкова школа (%)	Середня школа (%)	Старша школа (%)	Загалом
Оздоровчий фітнес	33	63	67	49
Рухові навички та форми рухів	53	17	13	33
Формування характеру, особиста та соціальна культура	12	12	12	12
Підготовка до змагань	2	9	8	6
Кількість шкіл	522	308	302	1211

Як видно з таблиці, у початковій школі програми із фізичного виховання спрямовані переважно на вирішення завдань формування та вдосконалення нових форм рухів. У вітчизняній теорії фізичного виховання вони включаються до групи освітніх завдань. У відповідних програмах середніх та старших шкіл акцент зроблено на вирішенні оздоровчих питань [10].

Інформація щодо видів спорту та різновидів рухової активності, які найчастіше включаються вчителями у шкільні програми із фізичного виховання, є цікавою насамперед у контексті запровадження нової вітчизняної програми. Вона передбачає низку варіативних модулів, які базуються на певних видах спорту. Так, на запитання «Які види рухової активності пропонуються у вашій школі?» учителі середніх шкіл США дали відповіді, що наведені в таблиці (див. додаток А).

Отже, найпопулярнішим видом спорту в середніх школах США є баскетбол. Він практикується у понад 90% усіх середніх навчальних закладів. Поряд із традиційними для нас видами спорту в шкільних програмах США трапляються й досить оригінальні. Насамперед це exergames (використання спеціальних комп'ютерних симуляторів, які передбачають рухову активність людини), що практикується у 31% шкіл; гольф; метання тарілок фрісбі; скейтбордінг тощо[49].

Як свідчать дані таблиці, однією із найпоширеніших форм рухової активності в школах США є так званий персональний фітнес. Він використовується у 88% середніх шкіл [10]. У контексті вищезгаданих даних цікавим видається факт переважання в середніх школах США традиційного для європейців футболу, тоді як популярний там американський футбол практикується в дещо меншій кількості навчальних закладів. Звертає на себе увагу й та особливість, що поширена в більшості українських освітніх закладах легка атлетика практикується лише в 56% американських шкіл.

Зазначимо, що в доступній літературі ми не зустрічали характерних для нашої системи освіти структурованих програм із фізичного виховання. Одними із найважливіших документів, згідно з якими проводяться заняття з фізичної

культури, є спеціальні інструкції, які розробляються на основі рекомендацій відповідних державних структур та затверджуються відділами освіти відповідних штатів [7]. Ці інструкції є своєрідними аналогами вітчизняної програми з фізичної культури.

Усі нормативні документи у сфері фізичної культури та спорту незалежно від законодавства штату, в якому вони були прийняті, повинні базуватися на національних стандартах, які розроблені NASPE (Національною асоціацією спорту та фізичного виховання). NASPE – одна із ключових організацій, що займається програмно-нормативним забезпеченням різних форм фізичного виховання. У рекомендаціях цієї асоціації зокрема наголошується на тому, що шкільні програми із фізичного виховання повинні розроблятися з метою забезпечення регулярної та структурованої рухової активності й слугувати засобом для покращення здоров'я дітей в Америці. Схожі рекомендації зазначені у документі, розробленому Департаментом охорони здоров'я та соціальних служб, під назвою «Стратегія вдосконалення якості фізичного виховання». У цій стратегії учням та студентам пропонується щоденна рухова активність (від помірної до великої) тривалістю 60 хвилин з метою зниження ймовірності розвитку серцевих захворювань, діабету другого типу та ожиріння. У цій же стратегії йдеться про те, що однією із основних вимог до шкільних програм з фізичного виховання є необхідність забезпечення не менше ніж 50% часу для безпосередньо рухової активності [8].

Результати досліджень також свідчать про те, що залучення до занять щоденним фізичним вихованням протягом 1991-1995 років знизилося і не змінювалося протягом періоду із 1995 по 2013 р. У 2013 році третина школярів не була залучена до мінімального рекомендованого рівня помірної або інтенсивної фізичної активності [6].

Питанням фізичного виховання, зокрема розробкою відповідних рекомендацій та програм, займається досить велика кількість структур, до компетенції яких входить діяльність і в інших сферах. Наприклад, такі організації, як Американське онкологічне товариство, Американська асоціація діабету, а також

Американська асоціація серця проводять власні дослідження, на основі яких розробляються рекомендації щодо занять руховою активністю [5]. Згаданими організаціями фізичне виховання розглядається як невід'ємна складова шкільної освіти, спрямована на забезпечення здоров'я та благополуччя учнів середніх шкіл. Фізичне виховання також визнається центральним компонентом шкільних програм охорони здоров'я, метою яких є насамперед профілактика ожиріння та супутніх цьому явищу захворювань серцево-судинної системи.

Велика кількість програм із фізичного виховання систематизована на спеціальному веб-порталі під назвою «PHYSICAL EDUCATION CENTRAL». Цей електронний ресурс дозволяє будь-якому користувачеві знайти програму тренування, яка б відповідала його віку, статі та вподобанням. Згадані програми нагадують спрощений варіант звичного для нас конспекту уроку з фізичної культури на певну тему (гімнастика, баскетбол, волейбол тощо).

1.3. Здоров'язбережувальне виховання школярів в Європейській шкільній освіті.

У фізичному вихованні якісними показниками є здоров'я дітей, їх фізичний і руховий розвиток. Технологія передбачає точний і визначений опис цих показників, наявність «інструменту» для діагностування певної якості у процесі об'єктивного контролю її сформованості; визначення інтенсивності діагностованої якості на основі даних моніторингу здоров'я, фізичного, рухового розвитку дітей [8].

Поняття «здоров'язбережувальна технологія» можна вважати як синонімічне до поняття «система фізкультурно-оздоровчої роботи».

За останні роки ця система у багатьох шкільних закладах Європи удосконалилася, збагатилася новими підходами, новими шляхами реалізації, елементами здоров'язбережувальних технологій. Науковці, шкільні педагоги працюють над розробкою структури технологічного процесу, визначенням компонентів технології, їх взаємозв'язку, системи оцінок тощо.

У технології реалізації фізичного виховання особливого теоретичного обґрунтування та опрацювання вимагає такий важливий її компонент, як діагностика та прогнозування здоров'я, фізичного і рухового розвитку дітей шкільного віку.

Проблема діагностики - одна із важливих в європейській шкільній освіті, оскільки виховання неможливе без всебічного вивчення дитини. Уміння вивчати дитину - обов'язкова вимога до професійної діяльності кожного педагога.

Для оцінки початкового фізичного стану дитини та створення програми подальшого розвитку життєво важливих рухових умінь і навичок зарубіжні педагоги оволодівають методами діагностики. Знаннями про фізичний стан дитини, про її руховий досвід, який є необхідним для того, щоб відповідним чином організувати процес фізичного виховання, будувати раціональний режим дня, підібрати нетрадиційні засоби оздоровлення, визначити оптимальність фізичних та розумових навантажень тощо [4].

На основі результатів діагностики формуються завдання, зміст і методи фізичного розвитку і виховання, оцінюється їх адекватність.

Процедура педагогічної діагностики включає в себе постановку мети, визначення критеріїв, відбір системи методів, безпосереднє здійснення діагностики, аналіз отриманих результатів, визначення рівнів розвитку, фіксацію результатів діагностування. Критерії оцінки та оцінні методики повинні здійснюватися у системі, забезпечувати об'єктивність аналізу, простоту і зручність у практичній діяльності педагога [5].

Усі європейські країни визнають важливість фізичного виховання в школі. Предмет є частиною всіх рамкових навчальних планів і є обов'язковим у початковій і середній школі по всій Європі. Країни також підкреслюють важливість фізичної активності та спорту як способу організації дозвілля підростаючого покоління.

Характерними особливостями політики держав ЄС щодо розвитку фізичного виховання та спорту в школі на сучасному етапі є визнання:

- а) фізичної культури як загального права для всіх школярів;

б) статусу фізичного виховання в усіх державах ЄС як обов'язкового предмету шкільної програми, що сфокусований переважно на здоров'ї, тілобудові, активізації рухової діяльності;

в) виняткової ролі фізичної культури у збереженні здоров'я, досягненні загального розвитку та безпеки життєдіяльності;

г) взаємозв'язку між якістю фізичної культури та підготовкою викладачів і збалансованістю навчального плану;

г) потенціалу фізкультурної освіти для формування соціальних навичок учнів (скритий курикулум);

д) необхідності розширення співробітництва між школами, спортивними клубами та федераціями;

е) компетенції у спорті як чинника сталого розвитку європейського суспільства.

Європейські країни активно розробляють і впроваджують національні та регіональні стратегії з просування фізичного виховання й фізичної активності різних цільових груп (діти, молодь, усе населення країни). Національні стратегії більшою мірою зосереджені на конкретних питаннях: наприклад, здоров'я школярів і фізичний розвиток перебувають у центрі поточних стратегій в Австрії, Румунії, Словенії та Сполученому Королівстві (Уельс). Деякі стратегії зосереджені на важливості модернізації спортивних споруд та обладнання, як в Латвії та Хорватії. В цілому, стратегії підкреслюють необхідність поліпшення якості та доступності спортивної інфраструктури для школярів і широкої громадськості.

Із фізичною активністю приходять знання й розуміння таких принципів і концепцій, як «правила гри», чесна гра і повага, тактична обізнаність, соціальний досвід, пов'язаний з особистою взаємодією і колективними зусиллями в багатьох видах спорту. Цілі, які виходять за межі фізичного виховання та спорту – здоровий особистісний розвиток і соціальна інтеграція – додають важливості включення цієї дисципліни до шкільної програми. Соціальна значущість фізичного виховання та спорту також підкреслюється й у різних офіційних

документах Євросоюзу.

Так, у Білій книзі спорту (2017) Європейська комісія рекомендує міністрам держав-членів ЄС сприяти зміцненню співробітництва між секторами охорони здоров'я, освіти і спорту з метою визначення та реалізації узгоджених стратегій для зниження надлишкової ваги, ожиріння та інших ризиків для здоров'я дітей і молоді. У цьому контексті Комісія закликає держави-члени вивчити можливості просування концепції активного способу життя в національних системах освіти і системі підготовки вчителів фізичного виховання.

З метою підтримки держав-членів Євросоюз сприяє фізичній активності через свою політику і фінансові інструменти, зокрема, в області спорту і здоров'я, і надає науково-обґрунтовані рекомендації для директивних органів. «Керівні принципи ЄС» щодо здорової фізичної активності (*EU Physical Activity Guidelines, Recommended Policy Actions in support of Health-Enhancing Physical Activity, 2008*), підготовлені групою з 22 експертів з усієї Європи, приділяють особливу увагу фізичним і розумовим проблемам зі здоров'ям, викликаним зниженням фізичної активності серед молоді, поширенням сидячого способу життя та ожирінням. За оцінками Керівних принципів, до 80 % дітей шкільного віку включені до фізичної активності в школі і вони повинні мати принаймні 1 годину фізичної активності щодня. Час, рекомендований ВООЗ для спорту і фізичної активності в програмі шкільного навчання (мінімум 30 хвилин на день) або для занять у спортивних секціях і клубах (до 5 годин на тиждень), робить істотний внесок у формування здорового способу життя підростаючого покоління [43].

Ефективність позитивного впливу на здоров'я школярів у різних країнах Європи визначається не хаотичністю методів, а системною роботою за всіма напрямками. Практика показує, що процес формування свідомого ставлення до власного здоров'я потребує обов'язкового поєднання інформаційного й мотиваційного компонентів із практичною діяльністю учнів, що сприятиме оволодінню дітьми необхідними здоров'язберігаючими вміннями і навичками [25].

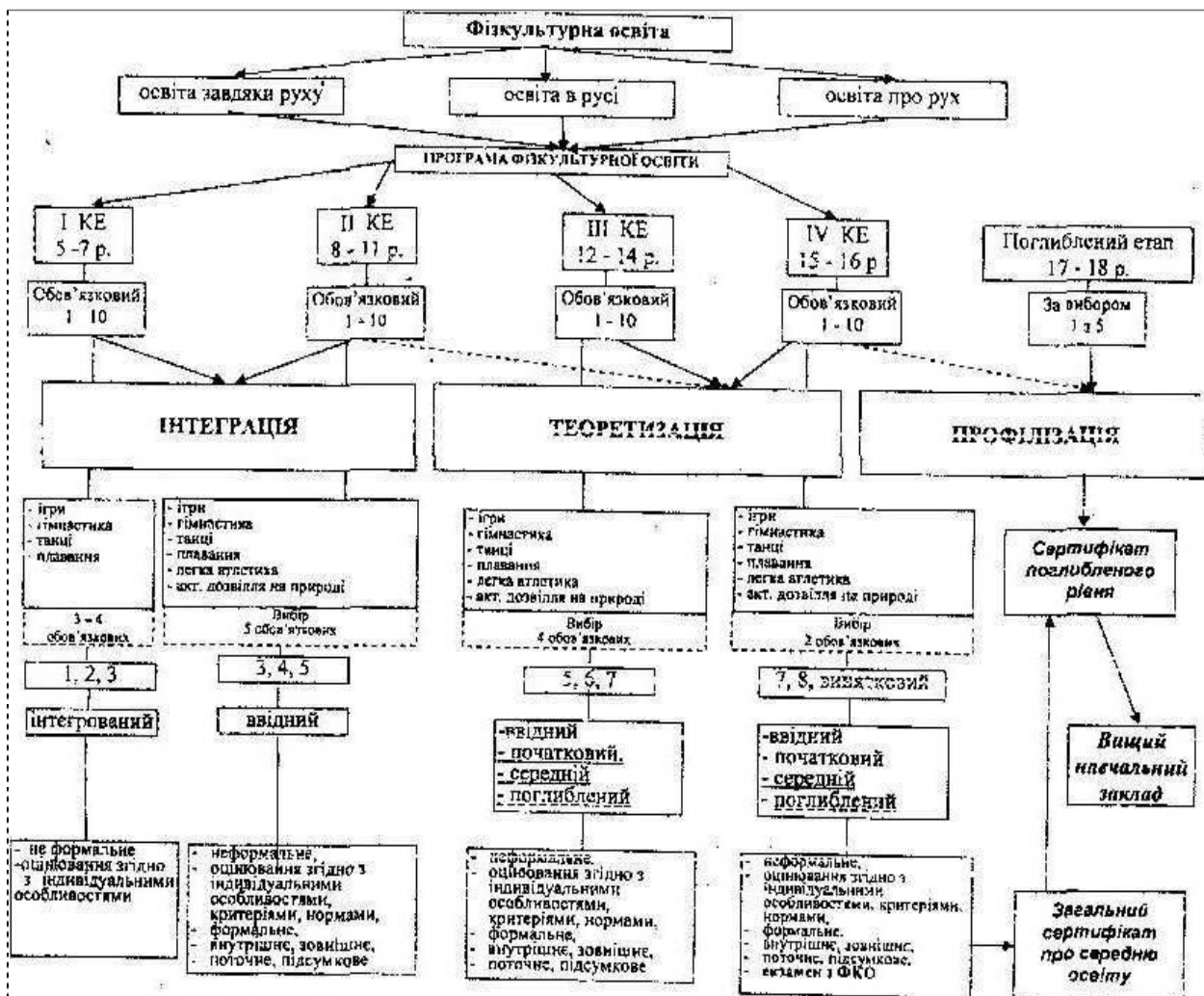

Рис. 1.1 . Модель шкільної фізкультурної освіти у Європі.

Діяльність учителя щорочно повинна бути орієнтована на формування в дітей стійкої позиції, що передбачає визначення цінності здоров'я, почуття відповідальності за збереження й зміцнення власного здоров'я, поглиблення знань, умінь та навичок, пов'язаних з усіма складовими здоров'я (фізична, соціальна, психічна, духовна). Формування в учнів компетентного ставлення до власного здоров'я неможливе без реалізації всіх складових здоров'я (рис.1.2) [6].

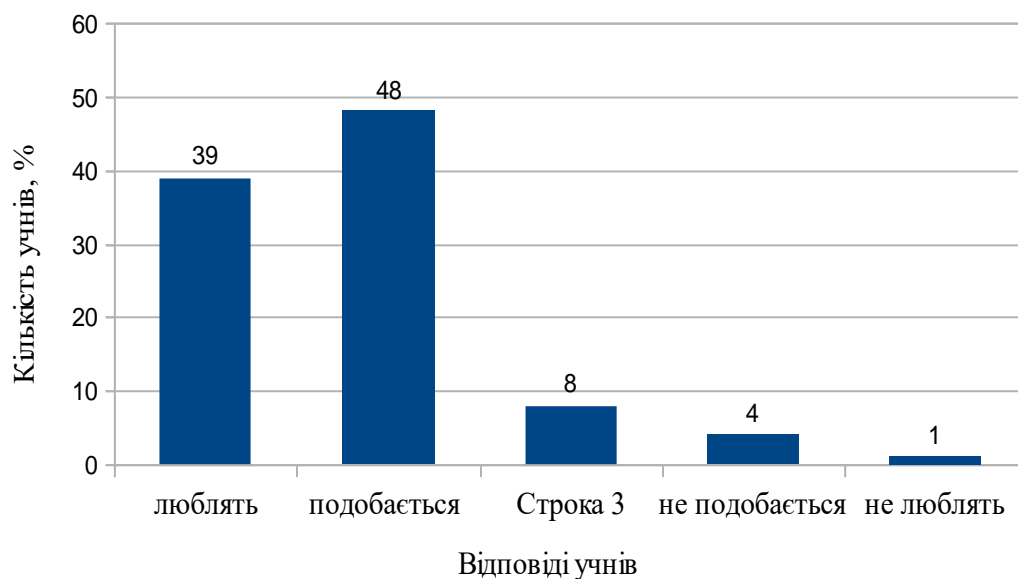

Рис.1.2. Ставлення англійських школярів до уроку фізичної культури.

Реалізація фізичної складової шкільної освіти Європи здійснюється через:

- ◆ ранкову гімнастику, фізкультхвилинки, рухливі ігри, фізкультпаузи (оздоровчу рухливу діяльність);
- ◆ контроль та самоконтроль за правильною поставою під час письма, читання, ходіння тощо;
- ◆ використання вправ щодо профілактики сколіозу, запобіганню гіподинамії;
- ◆ виконання дихальних вправ;
- ◆ виконання гімнастики для очей, точковий самомасаж біологічно активних точок обличчя й голови, щоб врешті «розбудити» дітей і створити відповідний робочий настрій на весь навчальний день;
- ◆ знання свого особистого рівня здоров'я;
- ◆ навчання щодо дотримання режиму навчання, харчування, праці, відпочинку.

Критерієм здоров'язберігаючих якостей освітніх технологій при вирішенні з їх допомогою завдань захисту від патогенних чинників буде наявність або відсутність погіршення здоров'я учнів. Це узгоджується з практикою роботи

системи охорони (звертатися до лікарів треба лише коли захворієш) здоров'я, що склалася в Україні, але вступає в протиріччя з принципами профілактичної медицини і концепцією здоров'я, прийнятої Всесвітньою організацією охорони здоров'я, згідно якої здоров'я – не лише відсутність хвороби, але і стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя (рис.1.3).

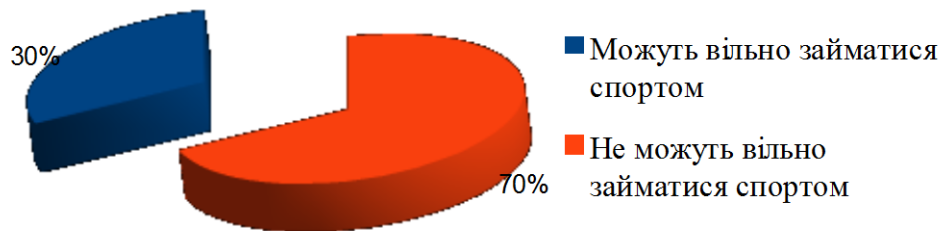

Рис.1.3. Кількість дітей, які мають хронічні захворювання.

Головне завдання шкіл Євросоюзу полягає у рішенні задачі здоров'язбереження, перешкоджування розвитку шкідливих для здоров'я учнів тенденцій. Вчителі школи активно пропагандують формування моди на здоров'я, як стратегічного напрямку загальнодержавної політики в області охорони здоров'я і освіти. Певну частину навчального матеріалу, особливо по предметах гуманітарного циклу, можна трансформувати у форми і методи, що зберігають здоров'я учнів. При цьому не лише підвищується ефективність освітнього процесу, інтерес до уроків, але і досягається позитивний результат для здоров'я європейської учнівської молоді. Нейтралізація напруги і стресу, емоційна розрядка, підвищення комунікативної компетентності, у тому числі при вирішенні конфліктів, подолання егоцентричної позиції через ідентифікацію з історичними, літературними або вигаданими героями – ось лише короткий перелік психологічних ефектів, які виникають при таких формах проведення уроків. Використання здоров'язберігаючих технологій шкільної освіти Європи може бути успішно реалізоване і в українському освітньому просторі [29].

Особливу роль у навчально-виховній діяльності українських педагогів відіграють стратегії розв'язання проблем поведінки учнів і профілактики захворювань школярів різних вікових категорій, які висвітлено в таких державних документах, як: стратегія ВООЗ «Здоров'я-2020» (2013 р.), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013 р.).

В Україні розроблено проект Загальнодержавної програми «Здоров'я-2020: український вимір», метою якого є збереження та зміцнення здоров'я, профілактика захворювань, зниження кількості людей із захворюваннями, підвищення якості й ефективності надання медичної допомоги. Особливу роль відіграють стратегії подолання низки різноманітних захворювань молодших школярів: здійснення аналізу стану здоров'я підростаючого покоління та чинників, що впливають на його розвиток; визначення ефективності проведення профілактичних заходів у загальноосвітніх школах та країні загалом; розроблення державних програм, які передбачають усунення недоліків попередніх програм; використання засобів масової інформації для ведення здорового способу життя; здійснення обов'язкової вакцинації всіх школярів; надання повної відповідальності виробникам і медичним працівникам за здійснення вакцинації та вироблення якісних, ефективних ліків.

Здійснення здоров'язбережувального виховання в загальноосвітніх школах відбувається за допомогою інтегрованого курсу «Основи здоров'я і фізична культура» та міжпредметних зв'язків. Метою курсу є формування здоров'язбережувальної компетентності в учнів на основі оволодіння знаннями про здоров'я та безпеку, практичними навичками здорового способу життя й безпечної поведінки, ціннісного ставлення до життя і здоров'я, сприяння їх фізичному, психічному, соціальному й духовному розвитку.

Специфіка здоров'язбережувального виховання у школах України становить ефективну організацію навчально-виховного процесу педагогами. На підставі аналізу низки вітчизняних і російських джерел визначено, що найпоширенішими підходами до виховної роботи зі здоров'язбереження є:

системний, структурний, комплексний, міжпредметний, цілісний, діяльнісний, творчий, індивідуальний, диференційований, особистісно зорієнтований.

Специфіка здоров'язбережувального виховання в загальноосвітніх школах України полягає в ефективній організації педагогами навчально-виховного процесу, досконалому знанні й використанні ефективних, сучасних форм, підходів, принципів, методів і технологій виховання, керуючись при цьому державними законами, програмами та стандартами, творчим підходом до педагогічної діяльності. Перспективи подальших розвідок убачаємо в розкритті прогресивних ідей польського досвіду для вдосконалення навчально-виховного процесу в загальноосвітніх школах України [18, с.368].

1.4. Формування Української фізкультурної освіти на сучасному етапі.

Фізична культура в Україні є часткою загальної культури суспільства, що спрямована на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини з метою гармонійного формування її особистості. Практика свідчить, що фізична культура, до складу якої входять фізичне виховання, спорт та фізична рекреація, є важливим засобом підвищення соціальної і трудової активності людей, задоволення їх моральних, естетичних та творчих запитів, життєво важливої потреби взаємного спілкування, розвитку дружніх стосунків між народами і зміцнення миру. Спорт як органічна частина фізичної культури є сферою діяльності людей, виявлення та уніфікованого порівняння у змаганні їх досягнень в певних видах фізичних вправ. В той же час фізичне виховання є часткою міжнародного спілкування, дає можливість демонстрації досягнень суспільства у цій сфері діяльності, сприяє утвердженню гуманістичних цінностей та спортивного авторитету України у світовому співтоваристві.

Розвиток фізичної культури і спорту в Україні, як і в кожній країні світу, обумовлений потребами суспільства, рівнем соціально-економічного розвитку, станом освіти, науки, культури, традицій та ін. Формування основ державної програми розвитку фізичної культури в Україні відбувалося з урахуванням

радянської системи фізичного виховання і спорту, яка постійно реформувалася, та традицій українського народу. Так, у 1993 році прийнято Закон України «Про фізичну культуру і спорт», упродовж 1994-1997 років реалізується державна програма розвитку фізичної культури і спорту, з 1999 року виконувалася Цільова комплексна програма «Фізичне виховання-здоров'я нації, розрахована на період до 2005 року; в 2004 р. було прийнято Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту, що, безумовно сприяло поліпшенню стану здоров'я українців різного віку через прилучення до спортивно-масової роботи [36].

У 1991 році відбулося становлення державності України - Верховна Рада УРСР 24 серпня проголосила Україну незалежною демократичною державою.

Перше десятиріччя розвитку фізичної культури і спорту в сучасній Україні характеризується значними проблемами, пов'язаними з умовами існування суспільства:

- глибокою економічною кризою, обумовленою переходом на нові форми економічного господарювання (з державної форми власності на приватну):
- стрімким спадом виробництва у промисловості та аграрному секторі;
- суттєвим зниженням державного фінансування сфери фізичної культури і спорту;
- значним зниженням рівня життя населення;
- порушенням екологічної рівноваги:
- різким погіршенням фізичного розвитку людей і рівня їх здоров'я, скороченням тривалості життя [9].

З 1991 по 1998 рр. кількість підприємств, організацій та установ, які проводили фізкультурно-оздоровчу роботу, зменшилася на 15.5 тисяч одиниць, а кількість трудящих, залучених до нього процесу, — більш як на 1 млн. чоловік, тобто на 56 відсотків, інструкторів по спорту, що працювали у виробничих колективах, — на 5,7 тис. чоловік. Лише 13 відсотків трудових колективів мали спеціалістів, які проводили фізкультурно-оздоровчу роботу. Це призвело до різкого погіршення рекреації, фізичного та психічного стану працездатної частини населення і проявилось у значному зростанні серцево-судинних,

онкологічних, психічних та інших захворювань, зумовило посилення тютюнопаління, алкоголізму, наркоманії [7].

Тільки за три роки (з 1991 по 1993) припинили діяльність більш як 900 дитячих і підліткових фізкультурно-оздоровчих клубів при ЖЕК, було скорочено 590 посад педагогів-організаторів спортивної роботи з населенням за місцем проживання, більше 3,5 тис. інструкторів фізичної культури у трудових колективах. Переважна більшість населення, особливо в сільській місцевості, практично була позбавлена можливості брати участь у будь-яких формах фізкультурно-оздоровчої і спортивної роботи.

Погіршувався стан утримання і використання матеріально-технічної бази фізкультури і спорту, а приватизація частини спортивних споруд супроводжувалася використанням їх не за призначенням. Під загрозою руйнування була в цілому досить ефективна система підготовки спортсменів високого класу, скорочувалась мережа дитячо-юнацьких спортивних шкіл, кількість національних змагань і навчально-тренувальних зборів. Спостерігався перехід висококваліфікованих фахівців і спортсменів в інші сфери діяльності або виїзд на роботу за кордон, тобто втрата їх для фізкультури та спорту. Змінилася питома вага позаурочних занять з фізичного виховання в усіх навчальних закладах. У 1998 році Держкомспорт України констатував, що з початку 90-х років чисельність контингенту дітей і підлітків, залучених до регулярних занять у ДЮСШ, підліткових фізкультурно-спортивних клубах за місцем проживання і спортивних секціях, скоротилася на 620 тис. чоловік.

Згортання цієї роботи негативно позначилося на стані здоров'я дітей та підлітків - майже 90% дітей, учнів і студентів мали відхилення у здоров'ї, 50% - незадовільну фізичну підготовку що призвело до посилення антисоціальних проявів - майже кожний десятий злочин в Україні здійснювався підлітками і на 60% збільшилася кількість неповнолітніх, що вживали наркотики [32].

Значні проблеми розвитку галузі фізичної культури та зумовлені ними негативні наслідки вимагали відповідного відображення у суспільній свідомості, науково-методичного обґрунтування мети, завдань та організації їх вирішення.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства одним з першочергових завдань держави є удосконалення системи фізичного виховання учнівської молоді. За останній час проблема реформування шкільної системи фізичного виховання набула надзвичайної актуальності, особливо в контексті спроби Міністерства освіти, науки, молоді та спорту розробити нові державні стандарти. Сьогодні тема перегляду статусу уроків фізичної культури обговорюється у багатьох інформаційних наукових електронних та друкованих виданнях, на багатьох наукових конференціях, семінарах та форумах. Однак, думка дослідників з цього приводу неоднозначна. Так, Міністерство освіти, науки, молоді та спорту нині виступає за винесення предмету «Фізична культура» за межі навчального розкладу та відміну оцінювання з фізичної культури взагалі, тоді як переважна більшість провідних експертів з питань шкільного фізичного виховання та шкільні вчителі вважають, що перетворювати урок на форму дозвілля та відмінити нормативи не можна, оскільки це призведе до зниження мотивації учнів до відвідування занять. До того ж, деякі фахівці вказують на ігнорування предмету «Фізична культура» багатьма батьками, а часом і керівництвом школи. Відтак назріла необхідність з'ясувати причини деградації вітчизняного системи шкільного фізичного виховання та визначити стратегії подальших дій щодо підвищення його ролі й статусу в суспільному житті [26].

Необхідно відмітити, що система фізичного виховання, яка існує сьогодні в Україні, є правонаступницею тієї, що була започаткована у 20-30 рр. минулого століття. На той час була створена єдина система фізичного виховання, яка відповідала вимогам державної політики: в закладах освіти введено обов'язкові уроки фізичної культури, створено комплекс ГПО, який повністю відбивав у своїх вимогах настанови радянської фізичної культури в цей період, започатковано добровільні спортивні товариства, ДОСААФ тощо.

Згідно з даними Цільової комплексної програми "Фізичне виховання - здоров'я нації", у зв'язку зі складною політичною та економічною ситуацією в країні на початку 90-х років минулого століття чисельність контингенту дітей і підлітків, залучених до регулярних занять у ДЮСШ, фізкультурно-спортивних клубах за місцем проживання, у спортивних секціях підприємств, установ та організацій скоротилася на 620 тис. З 1991 року кількість закладів, які проводили фізкультурно-оздоровчу та спортивну роботу, зменшилася на 15,5 тис., а кількість працівників цієї сфери - більш як на 1 млн. чоловік (56 %). Кризова ситуація негативно позначилася на стані здоров'я підростаючого покоління, призвела до знецінення соціального престижу фізичної культури і спорту та посилення антисоціальних проявів серед зазначеного контингенту [40].

На межі тисячоліть у зв'язку з технічним та інформаційним прогресом змінилася роль і місце системи фізичного виховання в суспільстві. Якщо раніше метою фізичного виховання було формування фізично досконалої людини, готової до праці та оборони, то на сьогоднішній день пріоритетною є його оздоровча спрямованість, оскільки здорова людина – основа здорової нації.

Гостра потреба у зміні програмних підходів та визначенні пріоритетних напрямів розвитку системи фізичного виховання та зміна акцентів у нових умовах зумовили прийняття низки нормативних документів: Закону України «Про фізичну культуру і спорт», Концепції фізичного виховання в системі освіти України, Цільової комплексної програми «Фізичне виховання - здоров'я нації», Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту, Державної програми розвитку фізичної культури і спорту в Україні на 2007-2011 рр. та ін., згідно з якими стратегічними цілями системи фізичного виховання дітей та молоді на сьогоднішній день є формування у них фізичного, морального і психічного здоров'я, усвідомленої потреби у фізичному удосконаленні, розвитку інтересу і звички до самостійних занять фізичною культурою і спортом, набуття знань і вмінь здорового способу життя.

Проте, на превеликий жаль, сьогодні створено лише косметичні зміни у реформуванні системи фізичного виховання дітей та молоді, тоді як в реальності існують суттєві проблеми. Зокрема, при оцінюванні успішності дітей на уроках фізичної культури у школі у переважній більшості випадків вчителями мало враховуються індивідуальні особливості тих, хто навчається, відвідуваність занять, активність, старанність та особисті досягнення протягом навчального року. Крім того, слабка спортивно-матеріальна база у школах України, часто навіть радянського зразка, не дає можливості повною мірою реалізувати завдання фізичного виховання учнівської молоді. Великий провал в 90-х рр. минулого століття кадрової політики став причиною погіршення наукового й кадрового потенціалу: більшість досвідчених, висококваліфікованих вчителів та тренерів перейшли у комерційні приватні структури, а відомі - виїхали працювати за кордон, тим самим зумовивши серйозний дефіцит педагогічних кадрів. Так, за даними Кабінету Міністрів України, з 2001 р. кількість педагогічних працівників у державі скоротилася на 60 тисяч (12%), стрімко зростає кількість педагогів віком понад 55 років [6]. Така ситуація призвела до погіршення ситуації у сфері фізичної культури та зниження її освітньої, оздоровчої та виховної ролі [3].

Однак на сучасному етапі розвитку освіти зроблені деякі спроби поліпшити ситуацію у сфері фізичного виховання та спорту. Так, у 2009 р. прийнято навчальну програму з фізичної культури для учнів 5-9 класів, а в 2010 р. – для учнів старшої школи, які передбачають вивчення тих чи інших видів спорту за вибором з урахуванням спортивно-матеріальної бази навчального закладу, спеціалізації вчителя фізичної культури, фізкультурно-спортивних інтересів учнів, кліматико-географічних особливостей регіону та національних традицій. Поки що складно говорити про ефективність цих документів, оскільки вони знаходяться в стадії експерименту. Проте опитування вчителів загальноосвітніх шкіл м. Києва показало їх прийнятність та зручність, тому що школа відтепер має можливість самостійно формувати змістове наповнення предмету "Фізична культура". Також більшість вчених та вчителів вказують на

те, що в тижневому розкладі має бути щонайменше 3 години фізичної культури тривалістю не 45 хвилин, як це є на сьогоднішній день, а 90. Це дасть можливість учням отримати необхідне фізичне навантаження, а також мати час для дотримання особистої гігієни, відпочинку і підготуватися до наступного навчального предмету [19].

На жаль, прийняття нових навчальних програм не зможе докорінно змінити стан шкільної фізичної культури сьогодні. По-перше, відношення дітей та їх батьків до уроків фізичної культури. На жаль, за даними найоптимістичніших наукових досліджень, сьогодні фізичним вихованням дітей цікавиться не більше 20% батьків. Така ситуація значно погіршує реалізацію стратегічних цілей фізичного виховання школярів, оскільки відсутність культу здоров'я і рухової активності серед сімейних цінностей ускладнює цей процес.

Сьогодні спостерігається стійка тенденція, що батьки разом з дітьми відвідують фітнес-клуби, аква-центри та інші комерційні фізкультурно-оздоровчі заклади, а в той же час дістають медичні довідки, що звільняють дитину від занять фізичними вправами в школі. Причинами цього, на наш погляд, є небажання дітей займатися пропонованими вчителем видами рухової активності, одноманітність уроків, пов'язана з низькою кваліфікацією та мотивацією вчителів, а також погана спортивно-матеріальна база шкіл, яка в десятки разів гірша, ніж в європейських країнах [31].

На сьогоднішній день в центральних органах виконавчої влади виникають ідеї про відміну оцінювання на уроках фізичної культури в школі, скасування контрольних нормативів. Крім того, Міністерство освіти, науки, молоді та спорту розробляє новий державний стандарт з фізичної культури для початкової школи, який передбачає збільшення годин занять фізичними вправами та винесення предмету за межі навчального навантаження. Проте необхідно відмітити, що урок – це перш за все навчально-виховний процес, завданням якого є формування спеціальних знань, рухових умінь та навичок, необхідних у повсякденному житті. Тому оцінювання на уроках фізичної культури просто необхідне - це дає можливість вчителю фізичної культури управляти процесом,

здійснювати педагогічний контроль і вносити відповідні корективи. До того ж, на нашу думку, відміна оцінювання суттєво знизить мотивацію школярів щодо відвідування уроків та роль фізичної культури як навчального предмету [26].

Оскільки система фізичного виховання тісно пов'язана з системою охорони здоров'я, то радикально змінити складну ситуацію за рахунок існуючої в країні традиційної схеми медичного обслуговування населення неможливо через відсутність необхідних коштів на її розвиток. За даними НАМН України, захворюваність дітей шкільного віку за останні десять років зростає майже на 27%. Так, якщо в першому класі вже налічується більше ніж 30% дітей, які мають хронічні захворювання, то до п'ятого класу їх кількість зростає до 50%, сягаючи в дев'ятому 64%. А загалом лише у 7% українських школярів спостерігається задовільний функціональний стан організму і тільки 30% дітей шкільного віку можуть вільно займатися спортом [2].

Так само важливо, що в більшості українських шкіл немає медичних кабінетів і скорочено посаду шкільної медсестри, яка може хоча б надати першу допомогу у нещасному випадку в школі до прибуття бригади швидкої допомоги. Що стосується закордонного досвіду, то в навчальних закладах європейських країн на фізкультурно-спортивних заняттях обов'язково присутній медичний працівник.

Загрозлива ситуація вимагає вжити заходів щодо удосконалення медичного забезпечення та посилення контролю над щорічним обов'язковим медоглядом, а також створення шкільної бази даних здоров'я всіх учнів та спостереження за динамікою його змін протягом усіх років навчання. Проте, на жаль, аналіз доступних інтернет-ресурсів показує, що трагічні випадки на уроках фізичної культури не є винятковими навіть в економічно розвинених країнах Євросоюзу та США [30].

На сучасному етапі розвитку шкільної освіти з метою посилення ефективності навчально-виховного процесу державною програмою передбачалося забезпечити школи підручниками з фізичної культури. Цей пункт програми не виконано, і це при тому, що підручники з фізичної культури були

внесені до обов'язкового комплексу навчальної літератури для загальноосвітньої школи. Багато фахівців вважають, що підручники з фізичної культури не менш важливі, ніж з рідної мови і математики. Але «з метою економії коштів Державного бюджету» ще у 2005 році Міністерство освіти і науки України відмовилося друкувати і замовляти підручники з фізичної культури. В результаті готові до друку підручники зняли з фінансування [37].

Необхідно відмітити, що в останні роки великого значення набуває впровадження комп'ютерних технологій у фізичне виховання учнівської молоді як для діагностики здоров'я та фізичних можливостей, так і для педагогічного контролю. Зокрема, окремий інтерес викликає використання комп'ютерних технологій у навчанні фізичних вправ на уроках фізичної культури. Оскільки сьогодні діти все більше часу проводять не у спортивних залах, бібліотеках, театрах тощо, а за комп'ютерами, існує можливість використовувати їх з користю у навчально-виховному процесі школярів. Практика показує, що такий підхід підвищує зацікавленість та активність учнів на заняттях та сприяє кращому засвоєнню учнями навчального матеріалу. Так, зараз активно розвиває цей напрямок удосконалення навчально-виховного процесу шкільної фізичної культури НПУ імені М.П. Драгоманова [26].

На сьогодні одним з напрямків модернізації шкільного фізичного виховання є активне залучення батьків до фізкультурно-оздоровчої роботи. Функції батьків у цьому напрямку полягають у створенні необхідних матеріально-технічних умов для самостійних занять фізичними вправами у домашніх умовах; формуванні звички, контролю та сприянні дотриманню дітьми режиму дня, правил особистої гігієни, загартування, виконанню ранкової гімнастики і домашніх завдань; особистій участі у змаганнях сімейних команд, днях здоров'я, спортивно-художніх вечорах, фізкультурно-художніх святах, іграх, розвагах, прогулянках; організації спортивних заходів на дитячих майданчиках за місцем проживання і в школі.

Таким чином, реалізація заходів щодо посилення лікарського контролю, підвищення уваги батьків до фізичного виховання дітей, підготовки фахівців для

роботи з учнями спеціальних медичних груп, покращення спортивно-матеріальної бази шкіл, обов'язкове оцінювання успішності учнів з урахуванням індивідуальних особливостей, відвідуваності занять, активності, старанності, особистих досягнень протягом навчального року, друк і замовлення Міністерством освіти, науки, молоді та спорту України підручників з фізичної культури та основ здоров'я, а також впровадження сучасних мультимедійних дидактичних засобів у процес навчання рухових дій школярів сприятиме підвищенню соціального статусу шкільного фізичного виховання, зростанню її освітнього, оздоровчого та виховного потенціалу, формуванню свідомого відношення дітей та їх батьків до необхідності занять фізичними вправами [41].

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ І ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Методи дослідження

Для розв'язання поставлених завдань магістерської роботи нами були використані такі методи дослідження:

2.1.1 Вивчення та аналіз науково-методичної літератури

Нами було вивчено і проаналізовано:

- науково-методичну літературу;
- теоретичний аналіз педагогічної літератури;
- спеціальної наукової літератури;
- вивчення нормативної та інструктивної методичної документації;
- аналіз інформаційних матеріалів інтернет-сайтів

2.1.2 Педагогічне спостереження та анкетування

- узагальнення педагогічного досвіду;
- анкетування, експертне опитування.

2.1.3. Методи математичної статистики

- середнє арифметичне;
- середня похибка.

2.2. Організація дослідження

Дослідження здійснювалося в основному на теоретичному рівні й проводилося трьома етапами впродовж 2019-2020 років.

На *першому етапі* дослідження (01.09.2019-31.12.2019 рр.) розроблялися теоретичні підходи, обґрунтовувалася програма магістерської роботи. Були проаналізовані різноманітні наукові, науково-методичні та науково-популярні дослідження з проблеми. Були вивчені праці з досліджуваної проблеми вітчизняних та зарубіжних авторів; проаналізовано інформацію із всесвітньої мережі Інтернет. Особлива увага приділялася вивченню таких матеріалів: а) постанов, інструкцій і нормативних документів, що стосуються проблеми

інтеграції у єдиний європейський освітній простір; б) публікацій авторів, що стосуються проблеми вдосконалення якості фізкультурної освіти школярів.

На цьому етапі було сформульовано основний науковий апарат дослідження:

- проблема;
- мета;
- завдання.

А також проведено попередні консультації зі спеціалістами з проблем входження української освіти в європейський освітній простір

На *другому етапі* магістерської роботи (01.01.2020 - 31.06.2020 рр.), використовуючи комплекс одержаних теоретичних уявлень, було проведено ґрунтовний аналіз ситуації у сфері шкільної освіти європейських країн, Америки та України.

На *заключному третьому етапі* дослідження (01.09.2020 - 31.11.2020 рр.) були уточнені і сформульовані вступ і висновки за результатами дослідження; оформлені список використаних джерел та додатки; редагування тексту дослідження і його доопрацювання з урахуванням зауважень наукового керівника; літературно оформлявся текст магістерської роботи; проводилась підготовка роботи до захисту.

Для зручності обробки експериментальних даних вони були умовно поділені на три групи.

До складу першої групи були віднесені матеріали по навчальному процесу шкіл Європи, Америки та України. Був зроблений порівняльний аналіз структур.

До складу другої групи були віднесені матеріали з позашкільної спортивної діяльності шкіл Європи, Америки та України. Був зроблений порівняльний аналіз структур.

До складу третьої групи були віднесені матеріали по впровадженню здоров'язберігаючих технологій шкіл Європи, Америки та України. Був зроблений порівняльний аналіз структур.

РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ.

3.1. Аналіз сучасних тенденцій розвитку фізичного виховання і спорту у різних країнах світу

Мета й завдання шкільного фізичного виховання подібно сформульовані в більшості країн, однак у деяких з них вони доповнені з урахуванням національних особливостей. Зокрема, фізичне виховання не розглядається тільки як засіб поліпшення кондицій і фізичних здібностей. Воно містить емоційну і соціальну складову, когнітивні процеси, мотиваційні та моральні аспекти. Так, практично, всі країни відокремлюють фізичний, особистісний та соціальний розвиток молодих людей як свої завдання фізичного виховання.

Усі Європейські країни визнають важливість шкільного фізичного виховання. У більшості країн Західної Європи мета й завдання фізичного виховання формулюються на державному (Бельгія, Італія, Люксембург, Португалія, Франція), регіональному (Німеччина, Іспанія, Швейцарія) або на місцевому рівнях. Фізичне виховання виступає обов'язковою, незамінною складовою загального виховання. Саме тому в школі воно повинно сприяти поліпшенню підготовленості та зміцненню здоров'я учнів, формувати позитивне ставлення до рухової активності в їхньому подальшому житті. Фізичне виховання в школах європейських країн спрямовано не стільки на розвиток фізичних умінь і навичок, скільки на формування особистих інтересів при організації активного дозвілля й відпочинку школярів [43].

Аналіз сучасних тенденцій розвитку системи фізкультурної освіти в Європі свідчить про зміну пріоритетів у політиці щодо фізкультурної освіти в умовах освітніх реформ у середині 80-х - першій половині 90-х рр. Провідними тенденціями, які зумовлюють особливості національної системи фізкультурної європейської освіти, є: централізація змісту фізкультурної освіти, яка відображає прагнення ЄС до знань, що отримують учні в школі через відкритість змісту; підтримка ініціативи вчителів у сфері фізкультурної освіти; інтеграція учнів з особливими потребами у навчальний процес фізкультурної освіти; врахування

гендерних та етнічних особливостей національного складу учнів; утвердження академічного статусу предмета; застосування новітніх методологічних підходів, що базуються на гуманістичній основі та спрямовані перш за все на подолання міжпредметних бар'єрів і налагодження міжпредметних зв'язків з дисциплінами обов'язкового циклу (рідна мова, громадянська освіта, валеологія, інформаційні технології).

Ця робота не вичерпує всіх можливих напрямків вивчення досвіду організації і методики фізичного виховання європейських школярів. Подальшої розробки вимагає вивчення: організаторсько-управлінських основ галузі фізкультурної освіти; підходів до оцінювання учнів з фізичної культури; розвитку мовленнєвої компетентності учнів засобами фізичного виховання; ролі спорту у навчально-виховному процесі [33,с.17].

Майже в усіх країнах Європи головною метою фізичного виховання є фізичний, особистий і суспільний розвиток дитини. Більшість країн робить акцент на рекламу здорового способу життя: у школах Фінляндії, Ірландії і Кіпру заняття фізичним вихованням є обов'язковим предметом. Ефективність навчання на уроках фізичного виховання тісно пов'язана з його цілями. У школах деяких країн (Німеччина, Португалія, Великобританія чи Скандинавські країни) застосовують міжпредметний підхід до таких занять. Це означає, що зміст деяких предметів із природничих чи суспільних наук можуть вивчати в рамках уроків фізичного виховання і навпаки, наприклад:

- у школах Чехії, Німеччини і Норвегії на заняттях фізичним вихованням учні знайомляться з правилами дорожнього руху;
- у школах Скандинавських країн на уроках дітей вчать користуватися мапою і знайомлять із основами орієнтування на місцевості;
- у школах Чехії, Греції і Польщі акцентується увага на здобутті знань з олімпійської освіти, зокрема про цінності й символіку олімпійських ігор [44].

У школах Словенії вчителі інших предметів переривають уроки на так звану «хвилину для здоров'я». У процесі такої короткої перерви учні виконують прості вправи й активно відпочивають [39]. Фізичне виховання також допомагає

зменшити внутрішнє напруження, особливо за допомогою музичного супроводу занять сприяє формуванню естетичної культури.

Навчальна програма для перших класів початкової школи в більшості країн містить: ходьбу, біг, стрибки й кидання, повзання, лазіння, піднімання і перенесення вантажу, метання, вправи для рівноваги, захисту, оволодіння дрібною моторикою і тим самим – розвиток здібностей до дії і пристосування до навколишнього світу. Рівень складності вправи зростає разом із віком учнів.

Навчаючись у середній школі, учні італійських шкіл мають можливість відвідувати додаткові заняття фізичного виховання (максимум 6 год). Найпоширенішими видами спорту, які обирають учні, є заняття на велотреку, плавання, гімнастика, гірськолижний спорт, спортивне орієнтування, а також волейбол, футбол та баскетбол [45].

У світі Англія вважається найавторитетнішою державою в шкільній і вищій освіті. В Англії система обов'язкової шкільної освіти охоплює дітей від 5 до 16 років (11 років). Строк навчання в загальноосвітній школі — 13 років. У державі діє система безкоштовної загальної освіти для всіх дітей. Вона реалізується через муніципальні школи. Поряд з ними існують приватні навчальні заклади, у яких навчання платне. Тривалість навчального року — 38 тижнів. Навчальний рік розділений на триместри, які поділяються канікулами. Літні канікули тривають 6 тижнів, різдвяні — 2 тижні, пасхальні — 3 тижні. У середині триместрів передбачена тижнева перерва. Навчальний тиждень триває 5 днів, а навчальний день — з 9.00 до 15.30 з обідньою перервою і ранковою молитвою.

Остання освітня реформа в цій країні відбулася у 1988 році. У результаті реформи період обов'язкової освіти поділяється на 4 стадії: з 5 до 7 років, з 7 до 11 років, з 11 до 14 років, з 14 до 16 років.

Початкова освіта охоплює перші дві стадії; школа для малюків і молодші класи школи. Діти групуються у класи за віком. Урок триває від 15 до 45 хвилин. У початковій школі найбільше часу приділяється вивченню англійської мови, на другому місці — фізичне виховання. Значне місце займають ручна праця і

мистецтво. Останні навчальні години розподілені між уроками арифметики, історії, географії, природознавства і релігії.

Середня освіта представлена об'єднаними школами для 11 (12)—15-річних, граматичною і сучасною для 15—17(18)-річних. Обов'язкову освіту представляють об'єднані школи. У них приблизно половину навчальних годин складає так зване ядро — обов'язкові базові дисципліни: англійська мова і література, математика, релігія, природознавство. Друга половина навчальних годин складається з "пакетів" предметів, які учні вивчають за власним вибором. Таким чином, діє підготовка учнів до подальшого навчання у коледжах і відбувається їхня професійна орієнтація.

Досягнувши 14 років, учні мають право вступати до професійних шкіл, а після 16 років вони можуть продовжувати освіту в граматичній школі, коледжі, що завершують шкільну освіту, йти працювати чи далі навчатися в коледжах вищої освіти, університеті.

У Німеччині шкільна освіта триває 13 років. У цій країні існують громадські і приватні школи. Держава гарантує безкоштовне обов'язкове 9-річне навчання в суспільних навчальних закладах. Система шкільної освіти має 4-ступеневий рівень: початкова школа, основна школа, реальне училище, гімназія. Навчання у початковій школі починається з 6-ти років і триває чотири роки — з першого по четвертий класи. Під час навчання в початковій школі діти вивчають німецьку мову, читання, краєзнавство та навколишній світ, музику і рух, художнє виховання, прикладну творчість.

Після закінчення початкової школи навчання продовжується в основній школі, у реальному училищі або в гімназії. Ці типи шкіл різняться за метою, призначенням; рівнем загальної освіти. В основній школі в Німеччині (5—10 класи) навчається приблизно 50 відсотків підлітків відповідного віку. У цьому типі шкіл діти набувають неповну загальну і в подальшому професійну освіту.

У реальному училищі (5—10 або 7—10 класи) дається неповна загальна освіта професійно-практичної спрямованості, вивчаються фізика, хімія, біологія, іноземні мови та інші академічні дисципліни. У навчальних закладах цього типу

існує система учнівства на підприємствах. Учні, здобуваючи освіту в навчальному закладі, навчаються і на підприємствах: перший день у школі; 4 — на підприємстві. Випускники реального училища мають право вступати в середніх а потім у вищі професійно-технічні навчальні заклади. Навчання у реальних училищах сплачують профільні підприємства і частково — держава.

У гімназії Німеччини учні навчаються з 5-ого по 13-ий або з 7-ого по 13-ий класи. Навчання в ній дає повну середню освіту і право вступу до вищих навчальних закладів (університетів). Обов'язковими навчальними дисциплінами в гімназії є німецька мова та література, географія, історія, математика, біологія, фізичне виховання, музика, релігія. Залежно від профілю гімназії вивчаються й інші предмети.

У середній освіті цікавим є те, що поряд з базовими дисциплінами включена значна кількість курсів за вибором. Гімназії нараховують шість основних профілів: технічний, сільськогосподарський, техніко-технологічний, суспільно-науковий, музичний, комунального господарства. На молодшому ступені гімназисти вибирають один з "пакетів" навчальних дисциплін, і він стає для них обов'язковим. Але, крім цього, учні мають право вибирати елективні курси, що постійно оновлюються і коректуються. А в об'єднаній школі розроблено два типи програм: для кооперативних та інтегрованих об'єднаних шкіл. В інтегрованій школі діти навчаються за єдиною програмою, освоєння якої відбувається індивідуалізовано для кожного учня. А в кооперативній школі програма враховує обов'язкові предмети і предмети за вибором. Таким чином, можна зробити висновок, що діти Німеччини можуть вибрати ту модель навчання, яка їх більше влаштовує.

Діти Франції навчаються 11 років у школі: з 6-ти до 17-ти років. Шкільна освіта складається з початкової (елементарної) школи, коледжів (або технічних профільних курсів), навчання триває 3—4 роки; ліцеї завершують середню освіту (ліцеї, професійні ліцеї, центри виробничого учнівства, курс професійного бакалавріату).

У Франції обов'язкова безкоштовна десятирічна середня освіта дітей з 6 до 16 років. У цій країні існують державні, муніципальні і приватні школи. Система шкільної освіти Франції включає в себе початкову школу (елементарну), навчання в якій починається з шести і триває до 11 років (з 1-го до 6-го класу), і середню, що складається з двох циклів: чотирирічний коледж і дво—трирічний ліцей. Тобто, щоб здобути повну середню освіту у Франції, учні навчаються 12—13 років.

В елементарній школі діти освоюють такі предмети, як французька мова, історія, географія, математика, суспільне виховання, природознавство, технологія, художнє виховання, фізична і спортивна підготовка. Шостий клас елементарної школи називається оглядовим курсом. У ньому підбиваються підсумки навчання в початковій школі. У ньому уточнюються основні знання, поняття, що освоєні учнями в період з 1-го по 6-й класи і які будуть базою для подальшого навчання в коледжі.

Типовий перелік видів занять, які проводяться на уроках фізичного виховання в школах країн Європи, подано в табл. 3.1 і 3.2. Однак їх статус у школах різних країн є різним. Так, у табл. 3.1 зазначено види фізичної активності, які є обов'язковими в навчальних програмах шкіл [24, 35,37, 39,40].

Аналіз наукової літератури, що стосується шкільного ФВ за кордоном, дозволяє нам виділити наступні засоби фізичної культури, що найчастіше зустрічаються у шкільних програмах: гімнастичні вправи, рухливі і спортивні ігри, а також такий важливий життєвий навик, як плавання. В останні роки набули розповсюдженими заняття танцювальними вправами під музику (танці є включеними у багатьох країнах в обов'язкову програму навчання).

Таблиця.3.1

Обов'язкова фізична активність, передбачена навчальними програмами з фізичного виховання у школах різних країн

легка атлетика	BE BE BE BG CZ DK DE EE IE EL ES FR IT CY LV LT LU HU MT NL AT PL PT RO SI SK FI SE UK-UK-UK-UK-ENG WLS NIR SCT HR IS TR LI NO CH
танці	BE BE BE BG CZ DK DE EE IE EL ES FR IT CY LV LT LU HU MT NL AT PL PT RO SI SK FI SE UK-UK-UK-UK-ENG WLS NIR SCT HR IS TR LI NO CH
командні ігри	BE BE BE BG CZ DK DE EE IE EL ES FR IT CY LV LT LU HU MT NL AT PL PT RO SI SK FI SE UK-UK-UK-UK-ENG WLS NIR SCT HR IS TR LI NO CH
гімнастика	BE BE BE BG CZ DK DE EE IE EL ES FR IT CY LV LT LU HU MT NL AT PL PT RO SI SK FI SE UK-UK-UK-UK-ENG WLS NIR SCT HR IS TR LI NO CH
фітнес	BE BE BE BG CZ DK DE EE IE EL ES FR IT CY LV LT LU HU MT NL AT PL PT RO SI SK FI SE UK-UK-UK-UK-ENG WLS NIR SCT HR IS TR LI NO CH
заняття на відкритому повітрі/рекреація	BE BE BE BG CZ DK DE EE IE EL ES FR IT CY LV LT LU HU MT NL AT PL PT RO SI SK FI SE UK-UK-UK-UK-ENG WLS NIR SCT HR IS TR LI NO CH
плавання	BE BE BE BG CZ DK DE EE IE EL ES FR IT CY LV LT LU HU MT NL AT PL PT RO SI SK FI SE UK-UK-UK-UK-ENG WLS NIR SCT HR IS TR LI NO CH
зимові види спорту	BE BE BE BG CZ DK DE EE IE EL ES FR IT CY LV LT LU HU MT NL AT PL PT RO SI SK FI SE UK-UK-UK-UK-ENG WLS NIR SCT HR IS TR LI NO CH
інше	BE BE BE BG CZ DK DE EE IE EL ES FR IT CY LV LT LU HU MT NL AT PL PT RO SI SK FI SE UK-UK-UK-UK-ENG WLS NIR SCT HR IS TR LI NO CH
● автономія школи	BE BE BE BG CZ DK DE EE IE EL ES FR IT CY LV LT LU HU MT NL AT PL PT RO SI SK FI SE UK-UK-UK-UK-ENG WLS NIR SCT HR IS TR LI NO CH
Країни	BE BE BE BG CZ DK DE EE IE EL ES FR IT CY LV LT LU HU MT NL AT PL PT RO SI SK FI SE UK-UK-UK-UK-ENG WLS NIR SCT HR IS TR LI NO CH
ліва сторона ISCED 1	права сторона ISCED 2

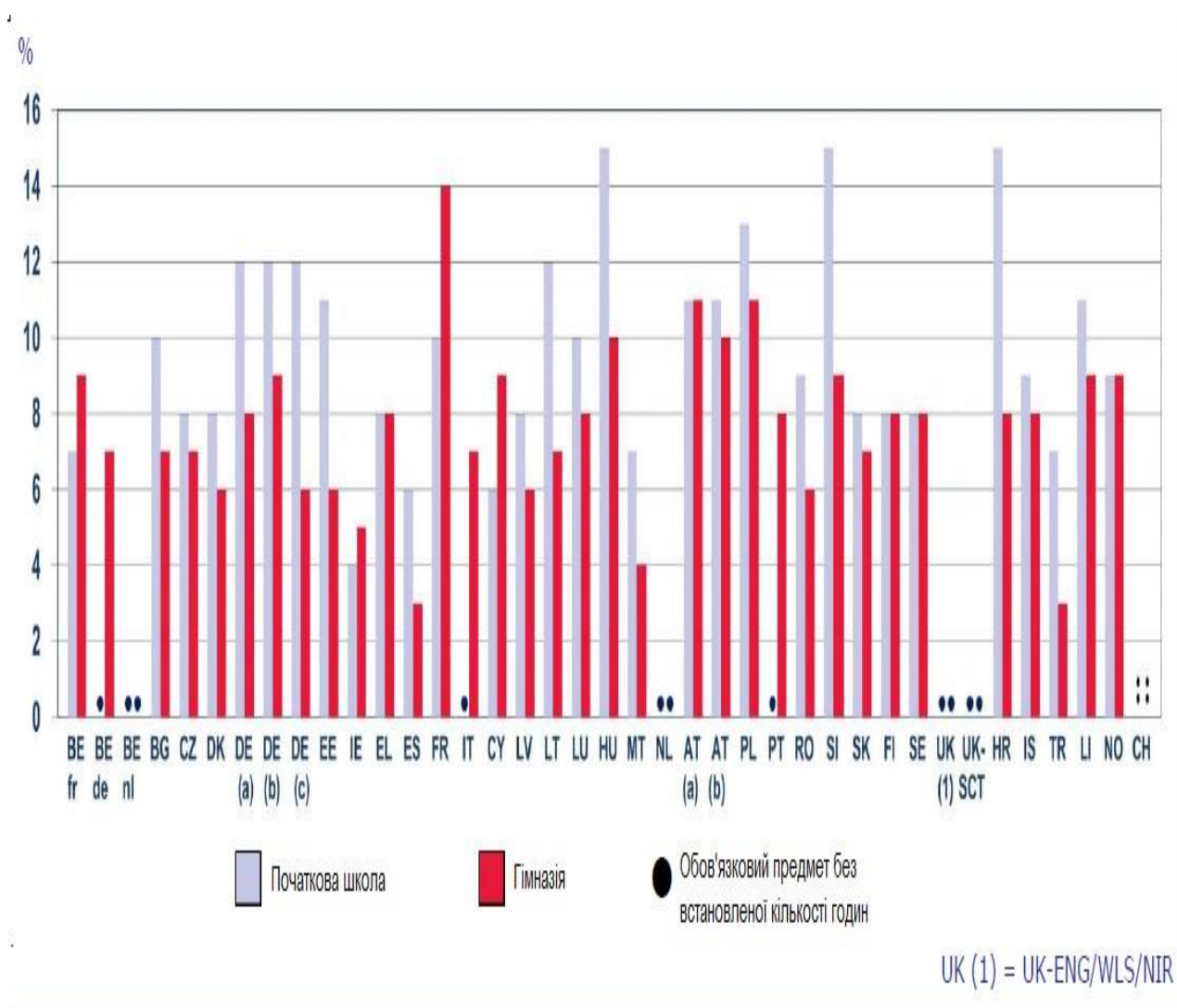
Примітка. Дисципліна є обов'язковою в навчальній програмі початкової школи (ISCED 1 – ліва сторона) і середньої школи 1 рівня (ISCED 2 – права сторона)

Слід зазначити, що в деяких країнах визначення статусу фізичного виховання як обов'язкової дисципліни покладено на школу. Серед обов'язкових видів фізичної активності на шкільних уроках найчастіше виступають ігри, особливо – командні.

Як свідчить інформація табл. 3.2, традиційні види фізичної активності можуть розглядатися у школах деяких країн Європи і як додаткові, які передбачені шкільними навчальними програмами.

До програм шкільного фізичного виховання в окремих країнах Європи вводяться нові або модні види спорту, які також можуть мотивувати учнів займатися фізичною активністю. Так, наприклад Латвія і Литва ввели в програму фізичного виховання софтбол і фрізбі, щоб допомогти розвинути позитивний інтерес учнів до фізичної активності [23].

Рис. 3.1. Співвідношення часу, відведеного на фізичне виховання до загального навчального часу в початковій та середній школі Європи

Отже, у початковій школі в половині країн обов'язкове фізичне виховання становить 9–10% від загального навчального часу. В Угорщині, Словенії та Хорватії ця частка сягає 15%, а в Ірландії – лише 4% [22].

Також у більшості країн оцінка з фізичного виховання включається до табеля разом із оцінками з інших предметів.

Оцінки з фізичного виховання у школах Європейських країн виставляють вчителі, починаючи з різних років навчання. Наприклад:

- у школах Греції – тільки з 3 класу початкової школи;
- у школах Латвії, Польщі і Словенії – тільки з 4 класу початкової школи;

-у школах Угорщини – наприкінці другого року навчання в початковій школі;

-у школах Португалії – тільки з 5 класу;

-у школах Фінляндії – з 8–9 років.

Особливістю побудови навчально-виховного процесу фізкультурної освіти у школах Європи є: розподіл навчання на чотири етапи залежно від віку, на кожному з яких учні повинні досягнути певних рівнів навчання (з I по VIII), передбачених завданнями Національної програми з фізкультурної освіти.

Програма фізкультурної освіти першого (5 - 7 років) та другого (8 - 11 років) ключових етапів передбачає: інтеграцію навчальної програми з фізкультурної освіти у загальний навчальний процес; більшу кількість обов'язкових видів рухової активності порівняно з третім і четвертим ключовими етапами, що дозволяє учням оволодіти широким спектром умінь і навичок до моменту усвідомленого обрання лише певних видів рухової діяльності; надання можливості учням європейських країн на другому ключовому етапі обирати вид рухової діяльності за бажанням.

Навчальна програма третього (12 - 14 років) та четвертого (15 - 16 років) ключових етапів передбачає додатковий теоретичний урок, що дозволяє вивчити теоретичні засади предмету, підготуватися до іспиту з фізкультурної освіти на Загальний Сертифікат Середньої Освіти і використовувати акредитацію як засіб подальшого навчання і працевлаштування; учням надається право вибору чотирьох із шести видів рухової активності на третьому та двох видів рухової активності на четвертому ключовому етапі [33].

У данній таблиці враховуються максимально можлива кількість варіантів, які може обирати учнівська молодь Європи.

З кожним етапом можливість вибору зазначених видів діяльності відповідно до власних інтересів учнів зростає (табл.3.3):

Таблиця 3.3

Обов'язкові види діяльності учнів європейських шкіл на ключових етапах

Етапи	I етап (3-4 обов'язкових види)	II етап (5 обов'язкових видів	III етап (4 обов'язкових види)	IV етап (2 обов'язкових види)
Види діяльності	Ігри	Ігри	Ігри	Ігри, гімнастика, танці, плавання, легка атлетика; активне дозвілля на природі (вибір)
	Гімнастика	Гімнастика або танці на вибір	Гімнастика або танці на вибір (1 або 2 видів)	
	Танці			
	Плавання (за певних умови)	Плавання	Плавання, легка атлетика, а ктивне дозвілля на природі (вибір 1 або 2 видів)	
Легка атлетика				
Активне дозвілля на природі				

Ігри, задовольняючи природний потяг дітей і підлітків до рухової активності, збуджують колективні переживання, вселяють радість від спільних зусиль, сприяють зміцненню товарищкості й дружби. У початкових класах проводять переважно рухливі ігри, в середніх і старших - спортивні.

Порівняльний аналіз шкільних програм з фізичного виховання школярів Європи та Америки свідчить про те , що зміст спортивної діяльності на уроках фізкультурної освіти у цих школах передбачає значну кількість спортивних ігор, які не містяться у програмі навчання для школярів України (табл.3.4).

Праналізувавши таблицю 3.4, ми можемо побачити, що в шкільній програмі України різноманітність спортивних ігор менше ніж у школах Європи та Америки. Проведене опитування показало, що така ситуація складається не тому, що діти не хочуть займатися "новими" для них видами спорту, а тому, що школа немає можливості організувати заняття за відсутності спортивних споруд, інвентаря та спеціалістів з цих видів спорту.

Таблиця 3.4

Наявність спортивних ігор у змісті шкільних програмах з фізичного виховання Європи , України та Америки

<i>Спортивна гра</i>	<i>Шкільна програма Європи</i>	<i>Шкільна програма України</i>	<i>Шкільна програма Америки</i>
<i>Бадмінтон</i>	+	+	+
<i>Баскетбол</i>	+	+	+
<i>Волейбол</i>	+	+	+
<i>Гольф</i>	+	–	+
<i>Крикет</i>	+	–	–
<i>Лакрос</i>	+	–	+
<i>Настільний теніс</i>	+	+	+
<i>Нетбол</i>	+	–	+
<i>Регбі</i>	+	–	+
<i>Сквош</i>	+	–	–
<i>Бейсбол/ Софтбол</i>	+	–	+
<i>Теніс</i>	+	+	+
<i>Футбол(європейський)</i>	+	+	+
<i>Хокей</i>	+	+	+
<i>Хокей на траві</i>	+	–	+
<i>Американський футбол</i>	–	–	+
<i>Гандбол</i>	+	+	+

Найбільш розповсюджені на всіх континентах "класичні" спортивні ігри, що існують історично довго і мають велику популярність серед населення Європи, Америки і України. Це такі спортивні ігри як баскетбол, волейбол, футбол (європейський), гандбол, хокей, теніс. І на сьогоднішній ден в Україні набуває популярності бадмінтон і він з'явився в шкільній програмі України.

Таблиця 3.5

Найпоширеніші різновиди рухової активності в школах Америки

Варіанти відповідей	Початкова школа (%)	Середня школа (%)	Старша школа (%)	Загалом (%)
1. Баскетбол	91	96	94	93
2. Персональний фітнес	85	89	92	88
3. Волейбол	82	93	91	88
4. Стрибки зі скакалкою	97	85	66	86
5. Футбол (європейський)	84	85	81	83
6. Бейсбол/ софтбол	64	85	84	75
7. Американський футбол	63	88	78	74
8. Танці	83	67	51	70
9. Дисковий спорт (метання тарілок «Фрісбі»)	60	74	78	69
10. Різновиди хокею	62	73	56	64
11. Боулінг	74	43	43	57
12. Теніс	48	53	74	56
13. Легка атлетика	58	60	46	56
14. Важка атлетика	18	63	93	50
15. Гандбол	19	50	60	39
16. Гольф	27	37	40	34

Отже, найпопулярнішим видом спорту в середніх школах США є баскетбол. Він практикується у понад 90% усіх середніх навчальних закладів. Поряд із традиційними для нас видами спорту в шкільних програмах США трапляються й досить оригінальні. Насамперед це exergames (використання спеціальних комп'ютерних симуляторів, які передбачають рухову активність людини), що практикується у 31% шкіл; гольф; метання тарілок фрісбі; скейтбордінг тощо.

Як свідчать дані таблиці, однією із найпоширеніших форм рухової активності в школах США є так званий персональний фітнес. Він

використовується у 88% середніх шкіл. У контексті вищезгаданих даних цікавим видається факт переважання в середніх школах США традиційного для європейців футболу, тоді як популярний там американський футбол практикується в дещо меншій кількості навчальних закладів. Звертає на себе увагу й та особливість, що поширена в більшості українських освітніх закладах легка атлетика практикується лише в 56% американських шкіл.

Зазначимо, що в доступній літературі ми не зустрічали характерних для нашої системи освіти структурованих програм із фізичного виховання. Одними із найважливіших документів, згідно з якими проводяться заняття з фізичної культури, є спеціальні інструкції, які розробляються на основі рекомендацій відповідних державних структур та затверджуються відділами освіти відповідних штатів [7]. Ці інструкції є своєрідними аналогами вітчизняної програми з фізичної культури.

В Америці уряд створює для дітей максимум умов, які забезпечують кожному можливість активно займатися фізичною культурою й спортом. Відповідно, їхні батьки твердо переконані в тому, що, чим раніше дитина почне займатися спортом, тим раніше вона навчиться змагатися, тим більше шансів матиме стати професійним спортсменом або олімпійським чемпіоном. Уже з дитячого віку виявляється чітка спрямованість у вихованні: заняття спортом необхідні, передусім, для того, щоб навчитися змагатися, тому що життя в Америці – це змагання й треба вміти боротися за місце в житті. Ці істини є прописними для американських дітей із раннього віку.

Загалом, спорт у США – це школа «командного духу», який починають виховувати з раннього віку під керівництвом учителя або тренера.

Усі нормативні документи у сфері фізичної культури та спорту незалежно від законодавства штату, в якому вони були прийняті, повинні базуватися на національних стандартах, які розроблені NASPE (Національною асоціацією спорту та фізичного виховання).

Організація навчального процесу за програмою фізкультурної освіти у школах Європи передбачає розподіл навчального матеріалу на спеціальні модулі з кожного виду діяльності на усіх чотирьох ключових етапах, що дає можливість учителям: проводити групові заняття у класі або у невеликих групах; здійснювати індивідуальний підхід; самостійно обирати методики навчання та підручники; учням: демонструвати, застосовувати свої знання індивідуально або у команді; нести відповідальність за своє навчання; виявляти якості лідера у різних ситуаціях; здійснювати різнорольову самостійну діяльність.

Національна програма визначає 27 модулів різних рівнів складності, використовуючи які вчителі можуть скласти власну систему роботи. Переважна більшість шкіл використовують 12-модульну систему роботи. У таблиці 3.5 подано один з можливих варіантів модулів, який здебільшого використовують учителі фізичної освіти Європи на третьому ключовому етапі для учнів середнього рівня підготовленості. Саме така кількість модулів вважається мінімально допустимою для використання [38].

Система оцінювання фізкультурної освіти в Європі має на меті відтворення учнями широкої картини їх досягнень, які належать до компетенції предмету. При цьому у практику оцінювання на сучасному етапі запроваджені різні стратегії: формальне і не формальне оцінювання; внутрішнє та зовнішнє оцінювання; оцінювання за критеріями, нормативами та індивідуальними особливостями; іспит з фізкультурної освіти.

У навчально-виховному процесі шкіл Європи значну роль відіграє спорт, оскільки традиційно необхідною частиною суспільного життя людей цієї країни вважається академічний спорт, який став основою фізичного виховання молоді. Організація шкільного спорту в Європі сприяє формуванню зацікавленості учнів систематичними заняттями руховою діяльністю, пошуку спортивних резервів та ефективній селекції у всіх видах спорту. Позитивною рисою його організації є залучення місцевих спортивних товариств (клуби, школи танців, центри спортивного вдосконалення) до проведення занять у школах. Шкільний спорт сприяє вихованню в учнів самостійності та почуття відповідальності через

надання їм можливостей планування, організації та проведення спортивних заходів у школах [33].

Узагальнення і систематизація зарубіжного досвіду показують, що у всіх країнах світу фізичне виховання входить до програми навчання загальноосвітніх шкіл; крім того, додатково проводиться різного роду спортивна робота після уроків. У систематизованому вигляді дані про організаційних формах шкільного спорту в найбільш розвинених зарубіжних країнах представлені в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Організаційні форми проведення спортивної роботи зі школярами в найбільш розвинених зарубіжних країнах

Країна	Організаційна форма роботи
Австрія	Школа зі спортивним ухилом, в якій учні, отримують загальну освіту, тренуються для досягнення успіхів в обраному виді спорту
Німеччина	Шкільна спортивна секція і добровільне спортивне товариство; спортивна школа продовженого дня
Італія	Асоціація - шкільна спортивна група. Заняття проводяться під керівництвом викладача фізичного виховання після уроків 2-3 рази на тиждень (загальна тривалість - 6 год на тиждень)
США	Ініціативний спортивний клуб або група, створювані в школі. Працюють під керівництвом батьків. Роботу веде шкільний спортивний директор, в обов'язки якого входять збір плати за заняття, складання розкладу занять, наймання тренерів, організація спортивних змагань тощо
Франція	Спортивна асоціація, створювана в школі. Керівництво здійснює викладач фізичного виховання
Японія	Спортивний клуб. Проводяться додаткові заняття спортом після уроків, обов'язкові для всіх учнів середньої школи. Кожен школяр зобов'язаний відвідувати заняття в спортивному клубі не менше 1 разу на тиждень.

Важливим завданням європейської фізкультурної освіти є залучення дітей з особливими потребами до спільних занять зі здоровими дітьми. Процес фізичного виховання дітей передбачає:

- максимальну активізацію учнів у навчанні та фізичній діяльності;
- навчання та контролювати свою поведінку, ефективно та безпечно брати участь у навчанні;
- підготовку до праці; забезпечення спеціальним інвентарем, засобами зв'язку і літературою [21].

Провідними тенденціями, які зумовлюють особливості національної системи фізкультурної освіти Європи, є: централізація змісту фізкультурної освіти, яка відображає прагнення до знань, що отримують учні в школі через відкритість змісту; підтримка ініціативи вчителів у сфері фізкультурної освіти; інтеграція учнів з особливими потребами у навчальний процес європейської шкільної фізкультурної освіти; врахування гендерних та етнічних особливостей національного складу учнів ЄС; утвердження академічного статусу предмета; застосування новітніх методологічних підходів, що базуються на гуманістичній основі та спрямовані перш за все на подолання міжпредметних бар'єрів і налагодження міжпредметних зв'язків з дисциплінами обов'язкового циклу (рідна мова, громадянська освіта, валеологія, інформаційні технології) [46]

3.2 Аналіз сучасних тенденцій інтеграції Української шкільної освіти в Європейський освітній простір.

Фізичне виховання – складова частина в загальноосвітній школі, спрямована на всебічне вдосконалення учнів з метою підготовки їх до життя, суспільно-корисної праці, служби в лавах Збройних Сил України і здійснюється в єдності з розумовим, моральним, естетичним вихованням і трудовим навчанням. Фізичне виховання відіграє значну роль у підготовці всебічно розвиненої молодшої людини, здатної успішно трудитися в різних галузях господарства, захищати Батьківщину. Отож, завдання школи – не тільки в підготовці високоосвіченої, висококультурної молодшої людини, а й в створенні необхідних передумов для її всебічного розвитку [20].

Фізичне виховання учнів початкових класів здійснюють спільно школа, сім'я і громадськість. Окрім уроків фізкультури, школа організовує фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі навчального дня, фізкультурно-спортивну діяльність учнів у позаурочний час. Учні мають вести роз'яснювальну роботу серед батьків і надавати їм допомогу щодо фізичного виховання дитини в сім'ї, організації її режиму дня, а також здійснювати педагогічне керівництво виховною роботою за місцем проживання учнів.

Успішно розв'язати завдання фізичного виховання школярів можливо, якщо перетворити його на органічну частину навчально-виховного процесу, предмет спільного піклування педагогічного колективу, батьків, громадських органів.

Тому надто важливо, аби працівники школи усвідомлювали, що фізичне виховання учнів – не тільки справа фізичного керівника, а й усього педагогічного колективу. Лише тоді, коли в шкільній системі фізичного виховання будуть чітко визначені і знайдені ефективні стимули, цей процес набуде цілеспрямованості.

Щоб обрати найефективніші форми, потрібний зміст і дієві методи фізичного виховання, важливо визначити основні завдання для всіх вікових груп учнів, розв'язання яких сприяло б досягненню головної мети – високого рівня

їхніх фізичного розвитку і підготовленості.

Отже, визначимо завдання фізичного виховання учнів початкових класів.

Виховання високих морально-вольових якостей – дисциплінованості, організованості і самостійності, почуття обов'язку і відповідальності, культури поведінки. Формування в учнів розуміння важливості піклування про своє здоров'я, фізичний розвиток і підготовленість, про те, що це не лише їхня особиста справа, а й громадський обов'язок. Правильно педагогічно організований процес фізичного виховання швидше адаптує дитину в колективі, виховує в неї звичку поважати всіх його членів.

Зміцнення здоров'я, підвищення рівня фізичного розвитку і підготовленості учнів. Це одне з найголовніших завдань фізичного виховання школярів, його розв'язують усіма відомими засобами. Насамперед воно вимагає постійного дотримання місць занять фізичними вправами і всіх шкільних приміщень, широкого використання природних чинників. Особливу увагу слід приділяти вихованню правильної пози, формуванню і корекції плоскостопості. Педагоги мають домагатися, щоб усі учні систематично виконували фізичні вправи на відкритому повітрі. Під час занять у приміщенні слід створювати їх відповідні гігієнічні умови.

Формування вмінь і навичок з основних видів руху: ходьби, бігу, стрибків, метання, лазіння, рівноваги пересування на лижах тощо. Навчальний матеріал програми з фізичної культури дібраний з метою формування в учнів життєвонеобхідних рухових умінь і навичок, потрібних у повсякденному житті. Крім того, пропонуються різноманітні вправи, що не мають прикладного значення, але потрібні для всебічного фізичного розвитку школярів. Важливо, аби учні початкових класів опанували правильну техніку виконання фізичних вправ, бо лише за цієї умови можливий їхній гармонійний розвиток. Вправи мають відповідати віковим особливостям учнів, оптимально дозуватися, мати відповідний темп виконання, узгоджуватися з диханням.

Аналіз сучасного стану фізичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів свідчить про значні недоліки в організації навчального

процесу.

Однією з причин такого стану слід вважати відсутність нових концептуальних підходів до фізичного виховання учнів. Як свідчить дослідження змісту навчальних програм з фізичної культури за 1970-2014 роки зміст навчального матеріалу основних розділів (гімнастика, легка атлетика, спортивні ігри тощо) майже не змінився.

Навчальний предмет розуміють як педагогічно адаптований зміст основ будь-якої галузі діяльності або науки. Останнім часом типологізацію навчальних предметів здійснюють за його провідною метою, тобто визначають заради чого той чи інший предмет уведено в навчальний план школи.

Перший тип об'єднує навчальні предмети з провідним компонентом «наукові знання», або «основи наук» (фізика, хімія, біологія, географія, історія тощо).

Другий тип включає навчальні предмети з провідним компонентом «способи діяльності» (іноземна мова, креслення, фізична культура, комплекс дисциплін трудового навчання, інформатика).

Третій тип передбачає сукупність навчальних предметів з провідним компонентом «художня освіта і естетичне виховання» або «естетичне бачення світу» (література, образотворче мистецтво, музика).

Навчальний предмет «фізична культура» відноситься до другого типу з провідним компонентом «способи діяльності», а теоретичні знання обслуговують способи діяльності практичного характеру (фізичні вправи, рухові дії). Навчальний предмет є одним із головних, але не єдиним, із засобів реалізації змісту фізкультурної освіти (Рис.3.2).

Рис.3.2. Модель шкільної фізкультурної освіти в Україні

Орієнтуючись на дидактичну модель навчального предмета ми можемо визначити основні складові кожного компонента, які безпосередньо впливають на формування фізичної культури особистості або, як відзначають сучасні науковці «особистої фізичної культури».

Так теоретичні знання поділяються на предметно-наукові, які формуються з теоретичних основ певних видів спорту, що є прототипами (проекцією) основних розділів програми і допоміжні.

Сама назва допоміжні свідчить про їх обслуговуючу функцію до предметно-наукових. До складу допоміжних ми відносимо: міжнаукові знання (МНЗ) – філософські, методологічні, логічні, загальнонаукові знання (ЗНЗ) – історичні, медико-біологічні, санітарно-гігієнічні, соціально-економічні, кібернетико-статистичні тощо; міжпредметні знання (МПЗ) – фізичні, хімічні, біологічні, математичні тощо; нормативно-профілактичні знання (НПЗ); контрольні-оціночні знання (КОЗ).

В загальноосвітніх школах України існують різноманітні форми фізичного виховання: уроки з фізичної культури, фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі

шкільного дня (фізкультурні хвилинки під час уроку, ігри та вправи на перервах і в режимі подовженого дня), позакласна спортивно-масова робота (заняття в гуртках фізичної культури і спортивних секціях, спортивні змагання). Позашкільні виховні заклади здійснюють спортивно-масову роботу за місцем проживання учнів, в дитячо-юнацьких спортивних школах, дитячих клубах, туристських станціях, спортивних товариствах. Самостійно учні займаються фізичними вправами вдома, на пришкільних і дворових майданчиках, стадіонах, у парках тощо.

Головним організаційно-методичним принципом здійснення фізичного виховання школярів є диференційоване застосування засобів фізичної культури на заняттях з учнями різного віку та статі з урахуванням стану їх здоров'я і рівня фізичної підготовленості. Важливе значення має регулярний лікарський контроль за здоров'ям школярів.

Уроки фізичної культури є основною організаційною формою фізичного виховання школярів України. Їх проводять систематично протягом навчального року з урахуванням пори року для певної місцевості і стану навчально-матеріальної бази.

Навчальна програма «Фізична культура» розроблена на підставі Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 23. 11. 2011 р. № 1392) з урахуванням Державного стандарту початкової загальної освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 20. 04. 2011 р. № 462) та відповідно до положень «Концепції Нової української школи» (2016)

Програма характеризується спрямованістю на реалізацію принципу варіативності, який передбачає планування навчального матеріалу відповідно до віково-статевих особливостей учнів, їхніх інтересів, матеріально-технічного забезпечення навчального процесу, кадрового забезпечення.

Навчальна програма забезпечує:

- безперервність, єдність та наступність між початковою та старшою школою;

- розвивальний характер і прикладну спрямованість навчання та виховання;
- формування всебічно розвиненої й фізично-повноцінної особистості.

Навчальна програма побудована за модульною системою. Вона містить інваріантну (обов'язкову) та варіативну складову. До інваріантної частини належать: теоретико-методичні знання та загальна фізична підготовка, зміст яких реалізовується упродовж кожного уроку. Практично кожен вид спорту може бути представлений у вигляді варіативного модуля. Фахівці фізичної культури можуть розробляти свої варіативні модулі до цієї програми. Програми варіативних модулів мають пройти експертизу, отримати гриф Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України та бути оприлюдненими для загального користування. Отже, кількість варіативних модулів з часом має зростати.

Змістове наповнення варіативної складової навчальний заклад формує самостійно із модулів, запропонованих навчальною програмою. У 5–6 класах учні мають опанувати 4–6 варіативних модулів, у 7–8 класах – 3–5, у 9 класі – 3–4 модулі. На опанування обраних модулів відводиться приблизно однакова кількість годин, але не менше ніж 18. Однак не виключається можливість мотивованого збільшення чи зменшення кількості годин на вивчення окремих модулів.

Програми варіативних модулів розроблено на п'ять років. Вони містять пояснювальну записку, зміст навчального матеріалу, державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів, орієнтовні навчальні нормативи та перелік обладнання, потрібного для освоєння модуля.

Критеріями відбору варіативних модулів є: наявність матеріально-технічної бази, регіональні спортивні традиції, кадрове забезпечення та бажання учнів. Бажання учнів визначається обов'язковим письмовим опитуванням наприкінці навчального року. Перед початком навчального року шкільне методичне об'єднання розглядає вибір та розподіл варіативних модулів у кожному класі(табл.3.7.).

Варіативні модулі протягом навчання у різних класах можуть змінюватися.

**Приклад змін варіативного модуля предмета «Фізична культура» у
школі (5-9 клас).**

Клас	Предмет	Рік навчання
5	<i>Футбол</i>	<i>1 рік вивчення</i>
	<i>Волейбол</i>	<i>1 рік вивчення</i>
	<i>Легка атлетика</i>	<i>1 рік вивчення</i>
	<i>Лижна підготовка</i>	<i>1 рік вивчення</i>
	<i>Плавання</i>	<i>1 рік вивчення</i>
6	<i>Футбол</i>	<i>2 рік вивчення</i>
	<i>Волейбол</i>	<i>2 рік вивчення</i>
	<i>Легка атлетика</i>	<i>2 рік вивчення</i>
	<i>Бадмінтон</i>	<i>1 рік вивчення</i>
7	<i>Футбол</i>	<i>3 рік вивчення</i>
	<i>Легка атлетика</i>	<i>3 рік вивчення</i>
	<i>Плавання</i>	<i>3 рік вивчення</i>
	<i>Бадмінтон</i>	<i>2 рік вивчення</i>
8	<i>Футбол</i>	<i>4 рік вивчення</i>
	<i>Настільний теніс</i>	<i>1 рік вивчення</i>
	<i>Гімнастика</i>	<i>1 рік вивчення</i>
	<i>Баскетбол</i>	<i>1 рік вивчення</i>
9	<i>Футбол</i>	<i>5 рік вивчення</i>
	<i>Гімнастику</i>	<i>2 рік вивчення</i>
	<i>Баскетбол</i>	<i>2 рік вивчення</i>

За потреби у 6–9 класах у межах одного варіативного модуля можна освоїти навчальний матеріал, передбачений на два роки вивчення.

У разі освоєння двох варіативних модулів протягом одного навчального року та у випадку, коли вивчення модуля розпочинається не з 5 класу, учитель повинен скоригувати змістове наповнення варіативного модуля та нормативи оцінювання.

У 10-11 класах учні мають опанувати 2-3 варіативних модулі. На їх опанування відводиться приблизно однакова кількість годин. Однак не виключається можливість мотивованого збільшення чи зменшення кількості годин на вивчення окремих модулів.

Критеріями відбору варіативних модулів є: наявність матеріально-технічної бази, регіональні спортивні традиції, кадрове забезпечення та бажання учнів. Бажання учнів визначається обов'язковим письмовим опитуванням наприкінці навчального року. Результати опитування додаються до протоколу шкільного методичного об'єднання.

За потреби, у межах одного варіативного модуля можна освоїти навчальний матеріал, передбачений на два роки вивчення.

У разі освоєння двох варіативних модулів протягом одного навчального року та у випадку, коли рік вивчення модуля не відповідає класу навчання (наприклад у 10-класі вивчається модуль баскетбол, третій рік вивчення), учитель повинен скоригувати змістове наповнення варіативного модуля та нормативи оцінювання.

При оцінюванні навчальних досягнень з фізичної культури в українських ЗОШ враховуються:

- особисті досягнення школярів протягом навчального року;
- ступінь активності учнів на уроках;
- залучення учнів до занять фізичною культурою в позаурочний час;
- участь у спортивних змаганнях усіх рівнів.

На основі зазначених показників учителі ЗОШ застосовують різноманітні

системи нарахування «бонусних» балів. Наприклад, якщо учень виконав залікову вправу на певний рівень, але при цьому його особистий результат виконання цієї вправи поліпшився порівняно з попереднім показником, учитель може виставити оцінку на 1–2 бали вищу за ту, яка передбачається навчальними нормативами.

Для основної медичної групи фізична підготовка проводиться в повному обсязі згідно з навчальними програмами з урахуванням індивідуальних особливостей розвитку дитини.

Учні, які за станом здоров'я віднесені до підготовчої медичної групи, відвідують обов'язкові уроки фізичної культури та опановують навчальний матеріал відповідно до вимог навчальної програми. Таким учням рекомендовано поступове збільшення фізичного навантаження без здачі навчальних нормативів та додаткові заняття у групах загальної фізичної підготовки.

Учні, які за станом здоров'я віднесені до спеціальної медичної групи, відвідують обов'язкові уроки фізичної культури, але виконують корегувальні вправи і вправи для загального фізичного розвитку, які їм не протипоказані.

Учні, незалежно від рівня фізичного розвитку та медичної групи, а також тимчасово звільнені від фізичних навантажень, повинні бути обов'язково присутніми на уроках фізичної культури. Допустиме навантаження для них, які за станом здоров'я належать до підготовчої та спеціальної медичних груп, встановлює вже сам вчитель.

Домашні завдання для самостійного виконання фізичних вправ учні отримують на уроках фізичної культури. Вони мають бути спрямовані на підвищення рухового режиму у вільний час, досягнення рекреаційно-оздоровчого ефекту. У разі відставання в розвитку фізичних якостей учитель (а у 8–9 класах разом з учнем) складає індивідуальну програму фізкультурно-оздоровчих занять, де вказується завдання занять, фізичні вправи, послідовність їх виконання, кількість повторень, інтервали відпочинку, засоби самоконтролю, відмітки про виконання завдання. Самостійні заняття за індивідуальною програмою надають учневі додаткові бонуси при оцінюванні навчальних

досягнень.

Важливу роль у вихованні учнів, розширенні й поглибленні їхніх знань, розвиткові творчих здібностей належить спеціально організованій виховній роботі у позанавчальний час. Таку роботу називають позакласною та позашкільною.

Завдання позакласної та позашкільної роботи:

- закріплення, збагачення та поглиблення знань, набутих у процесі навчання, застосування їх на практиці;
- розширення загальноосвітнього кругозору учнів, формування в них наукового світогляду, вироблення вмінь і навичок самоосвіти;
- формування інтересів до різних галузей науки, техніки, мистецтва, спорту, виявлення і розвиток індивідуальних творчих здібностей та нахилів;
- організація дозвілля школярів, культурного відпочинку та розумних розваг;
- поширення виховного впливу на учнів у різних напрямках виховання.

Фізкультурно-оздоровча й спортивно-масова робота в школі - це складний, багатогранний процес, який вимагає регулярної і творчої діяльності адміністрації, педагогічних колективів, а також громадських організацій школи. Особливо уважно треба вивчати проект плану або хоч би загальні установки до плану спортивно-масової роботи школи, бо плани роботи з фізичного виховання повинні доповнюватись, змінюватись, якнайбільше впливати на позитивну діяльність школи. Чим глибше й всебічніше визначатимуться всі умови, які тою чи іншою мірою можуть впливати на зміст плану, на терміни його виконання, тим план такої діяльності буде конкретнішим. Конче потрібно проводити підготовчу роботу зі складання плану. Вносячи схарактеризовані вище заходи з фізичної культури в річний план роботи, потрібно не забувати, що фізичне виховання школярів є справою не тільки вчителів школи, а й усього педагогічного колективу.

При складанні планів спортивно-масової роботи в класах потрібно враховувати вільний час учнів, умови роботи (одна або дві зміни, наявність вільних спортивних баз, розклад основних занять, терміни проведення загальношкільних заходів і ін.) [35].

Важливо, щоб планування було реальним, здійсненним і враховувало попередні результати занять фізичними вправами, особливості класного колективу, можливості матеріальної бази, спортивного інвентаря, географічного району розташування школи, інтересів учнів, стан здоров'я школярів, їхній фізичний розвиток, фізичну і рухову підготовленість учнів різних класів і школи в цілому, спортивні досягнення учнів, традиції школи.

Важливо виділити особливості змісту планування спортивноорієнтованих форм фізкультурної освіти школярів.

Вони передбачають:

1. Наявність навчального матеріалу для загального розвитку кондиційних і координаційних здібностей учнів, а також для загального рухового навчання.
2. Задоволення потреб школярів в заняттях вибраним видом спорту, якому приділяється значна частина річного навчального навантаження.
3. Поглиблене навчання і вдосконалення у вибраному виді спорту.
4. Використання під час занять принципів спортивного тренування.
5. Винесення занять з фізичної культури за рамки навчального дня.

В українській шкільній освіті в край необхідно акцентувати увагу на елементах, які покликані сприяти ефективному формуванню у школярів грамотного ставлення до себе, свого тіла, сприяти формуванню потребово-мотиваційної сфери, усвідомленню необхідності у зміцненні здоров'я, ведення здорового способу життя, фізичного вдосконалення.

Аналіз програм з фізичної культури України доводить необхідність створення організаційно-педагогічних умов підвищення мотивації до занять фізичною культурою і до навчання в школі в цілому. Однак питання, які стосуються визначення впливу цього чинника на функціональний стан та фізичний розвиток українських школярів середніх класів, залишаються поза

увагою дослідників. У зв'язку з розробленою й прийнятою навчальною програмою «Фізична культура для загальноосвітніх навчальних закладів 5–9 класи» стали актуальними питання перевірки щодо раціональності впровадження цієї програми в загальноосвітні заклади і як здійснюється її реалізація у практичній діяльності учителів [15].

3.3. Обговорення результатів дослідження.

У сучасних умовах інтегрування України у європейську систему освіти її удосконалення, підвищення рівня якості освіти. Сучасний стан фізичного виховання школярів потребує вдосконалення. Актуальності ця проблема набуває в Україні внаслідок реформування сфери освіти з переходом на європейські стандарти, де обов'язкове фізичне виховання як предмет фактично відсутнє. У цьому контексті велике значення має визначення зарубіжного досвіду.

Сучасна система фізичного виховання підрастаючого покоління у Європі вважається однією з найефективніших. Вона має висококваліфіковані кадри фахівців з цієї галузі, науково-обґрунтовані програми з цього предмету для всіх типів шкіл, гарні умови (матеріальну базу) для реалізації оздоровчих, освітніх і виховних завдань фізичного виховання у процесі навчальних та позакласних занять фізкультурою та спортом. Фізичне виховання дітей та учнівської молоді у Європі має постійну підтримку керівних органів освіти, спорту та широкої громадськості, що дає можливість забезпечувати школи сучасною матеріальною базою (спортивні майданчики, зали, стадіони, басейни), достатньою кількістю спортивного інвентаря та обладнання.

Проаналізувавши основи фізичного виховання школярів США і Європи та порівнявши їх системи освіти, можна сказати про високий рівень розвитку фізичної культури в цих країнах. Ці країни мають багато спільного але і сильно відрізняються своїми системами. В той же самий час вони розвиваються та переймають досвід інших країн світу і тому ці країни, на нашу думку, досягли такого високого рівня розвитку фізичного виховання школярів.

Характерною особливістю програм з фізичного виховання західних країн є наявність спеціального теоретичного курсу, направлено на формування з дитинства стійкого і усвідомленого інтересу до занять фізичним вихованням і спортом. Особлива увага надається також шкільному спорту. Практично в кожній загальноосвітній школі створені збірні команди по видам спорту. Змагання розглядаються як один з найважливіших компонентів системи фізичного виховання школярів.

Слід відзначити, що кількість годин, що відводяться на уроки фізичної культури, протягом всього періоду навчання є різною. В основному щотижнево є від 3 до 4 годин. При цьому, як правило, кількість годин зростає у 10 - 13 років.

Але документальний аналіз встановив значні відмінності між школами різних країн щодо кількості годин, відведених на фізичне виховання. У двох третинах європейських країн профільні міністерства визначають мінімальну кількість годин на всі роки освіти. У деяких країнах школи самі вирішують скільки часу відводити на фізичне виховання. Уже згадане вище зменшення кількості годин на заняття фізичним вихованням у школах окремих країн в останнє десятиріччя можна вважати загальноєвропейською тенденцією поступового зменшення уроків впродовж ХХ століття. Так в школах Данії, станом на сьогодні, це 2-3 заняття (у 4-6 класах - 3 уроки, у решті - 2 год. У Швеції кількість уроків скоротилася до 1-2 в основній школі. У Франції уроки було скорочено з 5 до 3 у 1978 році. Зараз мінімальний обсяг занять у початковій школі становить 6 год на тиждень. У низці шкіл апробується програма, розрахована на 7 год занять і більше. В Австрії 2003 року стандартна кількість (3-4 уроки) в загальноосвітніх школах була зменшена до 2 в молодшій, середній і до 1 уроку - в старшій школі.

Слід також зазначити, що в деяких країнах визначається мінімальна кількість годин занять фізичним вихованням на державному рівні, в інших, рішення залишається за школам.

Програми із фізичного виховання, що застосовуються в середніх школах США, є досить різносторонніми. Вони включають велику кількість різновидів

організованої рухової активності, які практикуються в тій чи іншій школі залежно від матеріально-технічного та кадрового забезпечення, також уподобань учнів. Спільною рисою для усіх шкільних програм з фізичного виховання є відповідність державним стандартам у сфері фізичної культури.

Участь у формуванні програм з фізичного виховання, що застосовуються в середніх школах США, приймають насамперед організації загальнодержавного значення, відповідні виконавчі структури окремих штатів, батьківські комітети, учителі та учні. Рекомендації щодо рухових режимів для школярів надаються організаціями, пов'язаними зі сферою охорони здоров'я.

ВИСНОВКИ.

1. Дослідження показали, що всі Європейські країни та Америка визнають важливість фізичного виховання в школі підкреслюють важливість фізичної активності та спорту як кращого способу проведення вільного часу. Процес фізичного виховання школярів згідно з навчальною програмою з фізичної культури загальноосвітніх шкіл передбачає оволодіння учнями певним обсягом знань, відомостями, інформацією з фізичної культури та спорту.

В усіх країнах надається величезне значення фізичному вихованню в школах упродовж усього періоду навчання. У більшості країн уроки фізичного виховання проводяться не менше ніж 3 рази на тиждень, причому найбільша кількість годин припадає на молодший шкільний вік –найбільш сприятливий для формування навичок і розвитку фізичних якостей.

В той же час в українських школах недостатньо приділяється уваги вирішенню таких важливих завдань, як формування у школярів глибоких і достатньо повних знань про свій фізичний стан і шляхи його покращення, а також виховання інтересів, потреб, які орієнтують людину на здоровий спосіб життя, на самостійну ціленаправлену діяльність з вдосконалення власного тіла.

2. Фізичне виховання і спорт у кожній європейській державі має на меті врахування загальноєвропейської політики, впроваджує національні стратегії та програми, головним для яких є розвиток позитивного ставлення до фізичної активності серед дітей та молоді упродовж життя, розвиток фізичної грамотності школярів, зміцнення матеріальної бази для якісного фізичного виховання і спорту в кожній школі, збільшення кількості годин фізичного виховання в навчальних планах тощо.

Останнім часом спостерігається підвищений інтерес громадськості та відповідних державних органів управління до особливостей організації та проведення уроків фізичної культури в середніх школах. Суттєві зміни відбуваються в програмно-нормативному забезпеченні, що у свою чергу призводить до корекції змісту практично усіх форм фізичного виховання і насамперед уроків.

2. Теоретичний аналіз спеціальної науково-методичної літератури і власні дослідження свідчать, що зміст та спрямованість фізичного виховання дітей середнього шкільного віку на сучасному етапі в деяких загальноосвітніх школах України не забезпечують належного рівня здоров'я, а традиційні засоби фізкультурно-спортивної роботи з цим контингентом дітей не відповідають сучасним вимогам і потребують змін. Існує чимало аспектів, пов'язаних з якістю фізичного виховання школярів середніх класів у навчальних закладах, де не працюють за державною програмою, а відсутність оздоровчого ефекту у процесі фізичного виховання обумовлюється низькою ефективністю уроків фізичної культури, що ґрунтуються на застарілих підходах. Поза увагою дослідників залишаються питання, які стосуються визначення впливу потребово-мотиваційного підходу при реалізації нової програми з фізичної культури на вирішення комплексу оздоровчих, виховних і освітніх завдань у навчальному процесі загальноосвітньої школи.

3. Можна відмітити, що за останні роки в Україні значно зріс інтерес фахівців до вивчення європейської системи освіти, і зокрема фізичної культури.

Реформи процесу фізичного виховання в середній школі повинні опиратися на здобутки науки у сфері фізичної культури та спорту, тобто відповідати принципу науковості. Усі зміни мають базуватися на об'єктивних даних науки, у тому числі й медицини, фізіології, педагогіки тощо. Неодмінною складовою цього процесу є врахування досвіду провідних країн світу. Слід зазначити, що об'єктивний аналіз особливостей організації фізичного виховання у найрозвинутіших країнах дозволить уникнути можливих помилок у процесі реформування освітньої галузі.

4. Характерними особливостями політики Європи, які відносяться до основних проблем розвитку фізичного виховання та спорту в сучасних школах є:

- утвердження фізичної культури як загального права для всіх дітей;
- визнання у всіх державах ЄС статусу фізичного виховання як одного з найважливішого предмету шкільної програми, якій в першу чергу

зосереджений на тіло будові, розвитку усіх фізичних якостей, здоров'ї та активізації рухової активності учнів в цілому;

- визнання взаємозв'язку між підготовкою викладачів та якістю фізичного розвитку.

5. Усі нормативні документи у сфері фізичної культури та спорту Європейських країн базуються на національних стандартах, які розроблені NASPE (Національною асоціацією спорту та фізичного виховання). NASPE - одна із ключових організацій, що займається програмно-нормативним забезпеченням різних форм фізичного виховання. У рекомендаціях цієї асоціації зокрема наголошується на тому, що шкільні програми із фізичного виховання повинні розроблятися з метою забезпечення регулярної та структурованої рухової активності й слугувати засобом для покращення здоров'я дітей.

Питанням фізичного виховання, зокрема розробкою відповідних рекомендацій та програм, займається досить велика кількість структур, до компетенції яких входить діяльність і в інших сферах.

Згаданими організаціями фізичне виховання розглядається як невід'ємна складова шкільної освіти, спрямована на забезпечення здоров'я та благополуччя учнів середніх шкіл. Фізичне виховання також визнається центральним компонентом шкільних програм охорони здоров'я, метою яких є насамперед профілактика ожиріння та супутніх цьому явищу захворювань серцево-судинної системи .

6. Програма з фізкультурної освіти Європи, крім традиційних завдань, спрямована на духовний, соціальний та культурний розвиток школярів, що значною мірою відповідає і програмі фізичного виховання України. У процесі досягнення поставлених цілей формуються комунікативні вміння учнів та їх здатність до самоконтролю, вміння розв'язувати проблеми та вдосконалюватись самостійно. Реалізація програми фізкультурної освіти створює обставини, які сприяють активізації розумової діяльності учнів, їх критичного мислення; формуванню в учнів глибоких знань і розумінь про здоровий спосіб життя та його збереження в умовах погіршення навколишнього середовища.

Особливістю побудови навчально-виховного процесу фізкультурної освіти у школах ЄС є: розподіл навчання на чотири етапи залежно від віку, на кожному з яких школярі ставлять за мету досягнути певних рівнів навчання (з I по VIII класи), які в свою чергу передбачені завданнями Національної програми з фізкультурної освіти.

Організація навчального процесу за програмою фізичної культури у школи Європи передбачає розподіл учбового матеріалу на спеціальні модулі з кожного виду діяльності на усіх чотирьох ключових етапах, що дає змогу вчителям проводити групові заняття, або заняття в маленьких групах; здійснювати індивідуальний підхід; самостійно обирати навчально-методичну роботу.

Система оцінювання фізкультурної освіти Європи має за мету відтворення школярам повної картини їх досягнень у процесі навчання. На сучасному етапі у практику оцінювання вже впроваджені деякі стратегії: формальне і неформальне, внутрішнє та зовнішнє оцінювання; оцінювання за критеріями, нормативами та індивідуальними особливостями; іспит з фізкультурної освіти.

7. В системі освіти України виникла необхідність радикальної перебудови системи фізичного виховання підростаючого покоління. Аналіз організації процесу фізичного виховання в школі за останні роки показав, що, не зважаючи на зміни, що відбулись у програмі з фізичної культури для 5–9 класів, яка враховує інтереси і спортивні вподобання школярів, а також основні мотиви до занять фізичною культурою, вчителі використовують тільки зміст варіативних модулів, які обирають за «старою» системою на свій розсуд.

8. Дослідження стану питання щодо удосконалення процесу фізичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах свідчить, що нові підходи до визначення змісту і проведення уроків фізичної культури в деяких школах ігноруються вчителями. Недоліки у фізичному вихованні пояснюються впливом об'єктивних чинників: недостатня кількість занять з фізичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах на тиждень; відсутність у цих навчальних закладах сприятливого середовища для занять фізичною культурою і спортом, збереження та зміцнення здоров'я, істотною складовою якого є організація

змістовного дозвілля; зниженням інтересу учнів до фізичного виховання, занять у спортивних секціях і гуртках у зв'язку зі впливом сильніших чинників (комп'ютерних ігор, телебачення тощо); поширення серед учнівської молоді паління, вживання алкоголю, наркотиків та інших шкідливих речовин, що шкодить здоровому, духовному та фізичному розвитку підлітків; відсутність організованої фізкультурно-оздоровчої і спортивно-масової роботи за місцем проживання учнівської молоді. Вчителі акцентують увагу школярів переважно на формуванні рухової культури з пріоритетом розвитку фізичних якостей, а оздоровчі завдання здебільшого проголошуються без їх практичного застосування, що підтверджується результатами нашого дослідження.

9. Шлях європейської та світової інтеграції, обраний Україною, зумовлює необхідність інтенсивних змін в політичному, економічному й соціальному житті нашої держави. Саме тому останніми роками відбуваються реформаційні процеси в освітній галузі, спрямовані на досягнення рівня найкращих світових стандартів. Значним поступом стала поява стратегічного документа, – Національної доктрини розвитку освіти, — який заклав підвалини нової парадигми освіти – орієнтації на новий тип гуманістично інноваційної освіти, її конкурентності в європейському та світовому просторах, виховання покоління молоді, що буде захищеним і мобільним на ринку праці, здатним робити особистісний духовно світоглядний вибір, матиме необхідні знання, навички й компетентності для навчання протягом життя.

10. Національна система фізичного виховання дітей і молоді в Україні має глибокий зв'язок з традиціями народу, його життям, інтересами і моральними цінностями. Її визначають науковість, інтегрованість, безперервність, відкритість. Усі ці характеристики, безумовно, притаманні і фізичному вихованню учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Дослідження підтвердили, що Європейський і вітчизняний підхід до процесу фізичного виховання мають багато спільного. Так спільною є думка про те, що провідним принципом шкільного фізичного виховання має бути особистісно-орієнтований підхід, який передбачає широке використання

диференційованого та індивідуального навчання, різноманітних фізкультурно-оздоровчих і спортивно-масових заходів, урахування в організації цього процесу регіональних умов.

Критеріями ефективності фізичного виховання учнів має бути достатній рівень їх компетентності в галузі “Фізична культура”, що виражається в опануванні теоретико-методичних знань навчальної програми “Фізична культура” для 1-4 і 5-12 класів, відповідним рівнем фізичного розвитку та здоров’я, умінням використовувати різноманітні засоби фізичної культури в повсякденному житті, дотриманням здорового та способу життя.

11. Для подальшої інтеграції Української фізкультурної освіти необхідно, щоб фізичне виховання в середній загальноосвітній школі являло собою систему державно-громадської діяльності, яка керується принципами взаємної відповідальності, взаємодії державних органів управління й громадського самоврядування. До основних напрямків вдосконалення управління фізичним вихованням необхідно віднести: використання сучасних науково обґрунтованих методів і форм управління; упровадження новітніх інформаційних технологій, які передбачають створення банків даних здоров’я всіх учнів та поступове відстеження динаміки його змін протягом навчання в школі; розробка інструктивно-методичних матеріалів, які регламентують діяльність управлінь освіти, керівників закладів освіти і педагогів щодо якісної організації фізичного виховання в загальноосвітніх школах і ДЮСШ; підготовка програмно-методичного забезпечення фізичного виховання учнів (програми, підручники, посібники, наочний та роздатковий дидактичний матеріал, зошити тощо); створення оптимальних перспективних і поточних планів спортивно-масових заходів школярів на терміни 5, 3 і 1 рік; удосконалення змісту звітної документації; удосконалення системи державно-громадського оцінювання рівня постановки фізичного виховання, орієнтованого на світові стандарти .

12. У результаті порівняльного аналізу національних стратегій розвитку фізкультурної освіти країн-членів ЄС встановлено, що їхні цілі мають певну специфіку в різних країнах, що визначається сукупністю суспільно-політичних,

соціально-економічних і культурно-освітніх пріоритетів. Спільним для країн ЄС є приділення пріоритетної уваги таким проблемам, як: розвиток інфраструктури шкільного й позашкільного спорту, здоровий спосіб життя, інклюзія, збільшення обсягів навчального часу на уроки фізичної культури, збільшення кількості змагань, соціалізація учнів і професійний розвиток фахівців. Реформи, які є результатом упровадження національних стратегій, скеровані передусім на модернізацію навчальних програм із фізкультурної освіти, на підтримку професійного розвитку вчителів фізичної культури, запровадження фінансування різних регіональних і локальних ініціатив.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеев Сергій Васильович, Ляшенко Євгенія Петрівна, Довбня Ольга Анатоліївна. Історія України: Короткий курс лекцій: [для студ. вузів усіх спец. та усіх форм навчання] / Донбаська держ. машинобудівна академія. - Краматорськ: ДДМА, 2017. - 228с.
2. Бавина Л. В. Физическое воспитание в элементарной школе США : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Л. В. Бавина. – М., 1987. – 22 с.
3. Бахчанян Г.С. Мотивація інтересу до занять фізичною культурою і спортом. // Педагогіка і психологія. - 1998. - № 4. - С.41 - 47.
4. Бакіко І. В. Поєднання базової і варіативної частин програми з фізичної культури школярів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фізичного виховання і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / І. В. Бакіко. – Львів, 2007. – 20 с.
5. Билецкая В. В. Теоретико-методическое обоснование тестирования физической подготовленности младших школьников в процессе физического воспитание : автореф. дис. канд. наук по физическому воспитанию и спорту (24.00.02.) / В. В. Билецкая. – НУФВСУ. – Киев, 2008. – 20 с.
6. Бойченко Т. Валеологія – мистецтво бути здоровим / Т. Бойченко // Здоров'я та фізична культура.– 2005. – №2. – С. 1-4.
7. Вацеба О. Нариси з історії західно-українського спортивного руху /Оксана Вацеба. – Л.: 1996. – 284 с.
8. Вільчковський Є.С., Курок О.І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: Навч. посіб. – Суми, 2004. – 428 с
9. Деделюк Н.А. Традиції фізичного виховання Київської Русі та їх використання в загальноосвітній школі: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02 02 – Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення / Н. А. Деделюк; Львівський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Львів., 2004. – 20 с.

10. Жданова О. Фізичне виховання в школах країн Європи / Ольга Жданова, Любов Чеховська, Анастасія Фляк // Молода спортивна наука України. - 2015. Т.2. - С.311-319.
11. История физической культуры и спорта: Учебник для институтов физической культуры / Под ред. В.В. Столбова. – Москва: Физкультура и спорт, 1983. – 359с.
12. Кун Л. Загальна історія фізичної культури і спорту. М.,1982.
13. Л. Кун "Загальна історія фізичної культури та спорту"; Москва "Райдуга" 1982.
14. Л. Кун «Всеобщая история физической культуры и спорта»; Москва 1987.
15. Концепція фізичного виховання в системі освіти України // Фізичне виховання в школі. – 2000. - № 1.
16. Лисак І. В. Потребово-мотиваційний підхід до формування програм фізичної культури для учнів середніх класів: Автореферат дис. на здобуття наук. ступ. кандидата наук з фізичного виховання і спорту. / Київ – 2013
17. Література Визитей Н.Н. Физическая культура и спорт как социальное явление. - Кишинев: Штиница,1986. - 160 с.
18. Методика використання фізичної культури з метою оздоровлення та активного відпочинку. – Тернопіль : ТНЕУ “Економічна думка”, 2009.
19. Мордвінова І. В. Специфіка здоров`язбережувального виховання у школах України/ Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2014, № 4 (38).
20. Островерхова Н.М. Аналіз уроку: концепції, методики, технології. - К.: Фірма “ІНКОС”, 2003. - 352 с.
21. Посилання на джерело: <http://pidruchniki.com/pedagogika>
22. Посилання на джерело: <http://www.managerhelp.org/hoks-1440-2.html>
23. Посилання на джерело: <http://repository.ldufk.edu.ua>

24. Посилання на джерело: <https://scholar.google.com.ua/scholar?oi=bibs&cluster=2782255164178066548&btnI=1&hl=uk>
25. Пасічник В. Сучасний стан фізичного виховання учнів основних шкіл Польщі / Володимир Пасічник // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – 2004. – № 4.
26. Посилання на джерело: <http://pidruchniki.com/pedagogika>
27. Посилання на джерело: <http://klasnaocinka.com.ua/ru/article>
28. Посилання на джерело: <http://massage.ua/fizicheskaya-kultura-i-sport.html>
29. Посилання на джерело: <http://intranet.tdmu.edu.ua/>
30. Посилання на джерело: <http://www.horting.org.ua/node/1642>
31. Смирнов Н. К. Здоровьесберегающие образовательные технологии в современной школе / Н.К. Смирнов. – М. : АПК и ПРО, 2002. – 121 с.
32. Семенова Н. Технологія проектування школи сприяння здоров'ю. //Виховна робота - 2007 – №4 с.4-16.
33. Стовпів В.В., Фіночентова Л.А., Мельникова Н.Ю. "Історія фізичної культури і спорту" - М: ФиС, 2001р.
34. Столбов В. В. История физической культуры: Ученик для студ. пед. инстит. / Виталий Васильевич Столбов. – М. : Просвещение, 1989. – 288 с.
35. Турчик Ірина Хосенівна. Фізичне виховання і спорт у шкільній освіті Англії : дис... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02 / Львівський держ. ін-т фізичної культури. - Л., 2005.
36. Турчик І.Х. Історичні аспекти розвитку фізичного виховання і спорту в Англії. 2004.-С.156
37. Турчик І.Х., Шиян О.І., Зазуляк І.Б. Особливості структури організації діяльності у сфері фізичного виховання, спорту та рекреації у Великій Британії.// Реалізація здорового способу життя-сучасні підходи: ЗБ.наук.пр.Дрогоб.держ.пед.ун-ту ім.. І.Франка-Дрогобич,2003.-Вип.2.С.-56
38. Традиції фізичної культури в Україні: збірник наукових статей. – К. : [б. в.], 1997.

39. Турчик І.Х. Застосування модульної системи на уроках фізичного виховання (на прикладі навчальної програми середніх шкіл Англії): Метод. рек.- Трускавець: Пляда,2005.-66 с.
40. Турчик І.Х Фізичне виховання і спорт у шкільній освіті Європи: монографія/ І.Х Турчик. - Дрогобич: Швидкодрук, 2017. -138 с.
41. Турчик І.Х. Фізкультурна освіта у національній програмі Англії// Спортивний вісник Придніпров'я.- 2004.-С.139
42. Цільова комплексна програма “Фізичне виховання - здоров'я нації” -К, 1998. - 48 с.
43. Швед О., Здоровий спосіб життя/Школа рівних можливостей – навчально-методичний посібник/ Під заг. ред. Ковалко Т.В., Колос Л.Є. – К., 2001 – 201с.
44. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. – Ч.1. – Тернопіль: Богдан, 2001. – 272 с.
45. Ярова О. Б. Фізкультурна освіта і спорт у початковій школі Євросоюзу: сучасний стан і тенденції розвитку / О. Б. Ярова // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. - 2014. - № 4. - С. 401-412.
46. ЕАСЕА/Eurydice, 2011. The structure of the European education systems 2011/12: schematic diagrams. Brussels: Eurydice.
47. Eid L. Le competenze nelle scienze motorie e sportive. Verso una literacy motoria europea / L. Eid. - Milan, Franco Angeli. - 2007. - 144 p.
48. Turczyk I. Ukraine students attitude to physical education lessons // Prozdrowotny styl zycia - uwarunkowania społeczne. - Gdansk, 2005. - P. 147 - 155.
49. US Department of Health and Human Services. 2008 Physical Activity Guidelines for Americans. Washington, DC: US Dept of Health and Human Services. - 2008.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1

Таблиця 1

**Найпоширеніші різновиди рухової активності
у школах Америки**

Варіанти відповідей	Початкова школа (%)	Середня школа (%)	Старша школа (%)	Загалом (%)
1. Баскетбол	91	96	94	93
2. Персональний фітнес	85	89	92	88
3. Волейбол	82	93	91	88
4. Стрибки зі скакалкою	97	85	66	86
5. Футбол (європейський)	84	85	81	83
6. Бейсбол/софтбол	64	85	84	75
7. Американський футбол	63	88	78	74
8. Танці	83	67	51	70
9. Дісковий спорт (метання тарілок фрісбі)	60	74	78	69
10. Різновиди хокею	62	73	56	64
11. Боулінг	74	43	43	57
12. Теніс	48	53	74	56
13. Легка атлетика	58	60	46	56
14. Важка атлетика	18	63	93	50
15. Гандбол	19	50	60	39
16. Гольф	27	37	40	34